המאסף

כרך השביעי

מחברת שלישית

קוֹרֵא בִּסְפָרִים מֵאַסּוּף עֲמָרִים

בָּר וָתֶבֶן דָּגָן וָקַשׁ

בָּר וָלֶחֶם מָזוֹן לָאֲנָשִׁים

קַשׁ וָתֶבֶן מִסְפּוֹא לָעֲדָרִים

אֱסוֹף הַבָּר עָזוֹב הַקַּשׁ

לָמָּה תִלְחַם עִם פָּרִים וּתְיָשִׁים

ת פ ל ה

אשר התפללו לחיינו יושבי תרנגו , לחרי שוב מלכנו יר"ם
כשלום מן המלחמה, וכרת ברית עם ממלכת נרפת:

אָנָּא יְיָ אֱלֹהִים הַמְהֻלָּל וְהַמְפֹאָר , יוֹצֵר כָּל הַנִּמְצָאִים אֲדוֹן כָּל־הַתּוֹלָדוֹת , לְפָנֶיךָ נָבוֹאָה , נִכְרָעָה וְנִשְׁתַּחֲוֶה מוּל הַדְרַת קָדְשֶׁךָ, וְנוֹדֶה לְשִׁמְךָ עַל חַסְדְּךָ וְעַל אֲמִתֶּךָ אֲשֶׁר גָּמַלְתָּ לָנוּ , כִּי הֵרִיקוֹתָ לָנוּ בְּרָכָה וְשָׁלוֹם מִשְּׁמֵי מְעוֹנֶיךָ. וְאִם מִקְצָר רוּחַ וְהַמְצוּקוֹת אֲשֶׁר מִלְּאוּ פְּנֵי תֵבֵל שָׁבַחְנוּ מִדַּת טוּבְךָ וְרַחֲמֶיךָ , וְחָכְמָתְךָ הַנִּשְׂגָּבָה אֲשֶׁר תַּנְהִיג בָּהֶם אֶת עוֹלָמֶךָ , סְלַח־נָא לַעֲוֹן הַמִּתְאוֹנְנִים לְמַעַן שִׁמְךָ הַגָּדוֹל כִּי רַב הוּא : אֱמֶת כִּי לְךָ יָאֶתָה הַמְּלוּכָה , כִּי אַתָּה תִּמְלוֹךְ עַל כָּל בְּצַדֶּק בְּחָכְמָה וּבְרַחֲמִים . אַתָּה מַשְׁבִּיחַ שְׁאוֹן

יָמִים שְׂאוֹן גַּלֵּיהֶם וַהֲמוֹן לְאֻמִּים · אַתָּה תַּהֲפוֹךְ
חֹשֶׁךְ לְאוֹר וּמִסְפֵּד לְמָחוֹל · לָכֵן בָּרוּךְ וּמְבוֹרָךְ שִׁמְךָ
בְּפִי כָּל מְמוֹרָח שָׁמֵשׁ עַד מְבוֹאוֹ · גַּם לָנוּ הָפַכְתָּ
אֵבֶל לְשָׂשׂוֹן וְגָנוֹן לְשִׂמְחָה , כִּי שָׁמַעְתָּ אֶת־קוֹל
תַּחֲנוּנֵנוּ וְנָתַתָּ שָׁלוֹם לָנוּ וּלְכָל יוֹשְׁבֵי אַרְצֵנוּ , גַּם
בְּעֵד מַלְכֵּנוּ הֶחָסִיד וְהַטּוֹב גָּנוֹתָ וְשָׂכוֹתָ אֶת כַּפְּךָ
עָלָיו כָּל יְמֵי הַיּוֹתוֹ בַּקֶּרֶב בַּל יִפְגְּעוּ בּוֹ הַמּוֹרִים ,
וַתְּחַלְּצֵהוּ מִכָּל רָעָה עַד הֲשִׁיבוֹתוֹ שָׁלֵם אֶל אַרְצוֹ
לְטוֹב לָנוּ וּלְבָנֵינוּ כָּל הַיָּמִים :

אָנָּא יְיָ אֵל רַחוּם וְחַנּוּן רַב חֶסֶד וֶאֱמֶת , מַה־
גָּדְלָה טוּבָתְךָ לָנוּ , וּמָה רַבָּה אַשְׁמָתֵנוּ
אִם לֹא נָשִׂים לִבֵּנוּ בֶּאֱמֶת וּבְתָמִים לַעֲזוֹב דֶּרֶךְ
עֲקַלְקַלּוֹת וְלָלֶכֶת בְּאֹרַח מִישׁוֹר לֶאֱהוֹב אֶת־אֲשֶׁר
תֶּאֱהַב , אַחֲוָה וְרֵעוּת וְשָׁלוֹם , עֲשֵׂה מִשְׁפָּט צְדָקָה
וָחֶסֶד , וְלִשְׁנוֹא אֶת־אֲשֶׁר תִּתְעַב רִיב וּמָדוֹן
וְשִׂנְאַת חִנָּם , עָנָל מִרְמָה וַאֲכִזְרִיוּת · מְשָׁךְ־נָא
חַסְדְּךָ עָלֵינוּ , וְהַט לְבָבֵנוּ לְעָבְדְּךָ בְּיִרְאָה לְאַהֲבָה
אֶת שְׁמֶךָ וּלְדָבְקָה בָּךְ · הָאֵר עֵינֵינוּ בְּדִבְרֶיךָ , לָרַעַת

ולהבין

וּלְהָבִין מַעֲלָלֶיךָ הַטּוֹבִים בְּכָל־עֵת וּבְכָל־רֶגַע, אִם
לְמִשְׁפָּט אִם לְחֶסֶד, אִם לְשֵׁבֶט וְאִם לְמוּסָר. בָּרוּךְ
גַּם אֶת מַלְכֵּנוּ! עַבְדְּךָ הַנֶּאֱמָן. הָקֵם לוֹ יוֹעֲצִים
וְשָׂרִים חֲכָמִים וּנְבוֹנִים אַנְשֵׁי אֱמֶת שׂוֹנְאֵי בָּצַע,
הָעוֹמְדִים לְפָנָיו בֶּאֱמוּנָה, וּמְחַזִּיקִים בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת
טוֹב וְיָשָׁר כְּמוֹהוּ, כִּי חָפֵץ חֶסֶד הוּא, וְכָל מַאֲוַיָּיו
לְהֵטִיב לְעַמּוֹ וּלְאַרְצוֹ, תֵּן־לוֹ אֹרֶךְ יָמִים וְכִסְאוֹ
יִהְיֶה נָכוֹן לְפָנֶיךָ. תְּקַדְּמֵנוּ בְּרָכַת טוֹב וְתַחֲדֵהוּ
בְּשִׂמְחָה אֶת פָּנֶיךָ. גַּם בֵּיתוֹ תְּבָרֵךְ, כָּל בָּנָיו
וּבְנוֹתָיו הַנֶּאֱהָבִים וְהַנְּעִימִים הַשְּׂמֵחִים אֱלֵי גִיל
אֲנָשִׁים תְּשִׁיתֵמוֹ בְּרָכוֹת לָעַד לָנוּ וּלְזַרְעֵנוּ עַד עוֹלָם:

אָבָא יְיָ אֵל רַחֲמִים אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ, פְּתַח אֶת
אוֹצָרְךָ הַטּוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם וְהָרֵק בְּרָכַת
שְׁלוֹמְךָ עַל כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל אַרְצֶךָ הַשְּׁבֵת מִלְחָמוֹת
מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד קָצֵהוּ, שְׁלַח אוֹרְךָ וַאֲמִתְּךָ
וְזָרְחָה שֶׁמֶשׁ צִדְקָתְךָ עַל כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ. טַהֵר
וְהָכֵן לְבַב כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל לֶאֱהוֹב אִישׁ אֶת אָחִיו
לַעֲזוֹר אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ, כִּי אֵל אֶחָד בְּרָאָנוּ וְאָב

אֶחָד לְכֻלָּנוּ , וּמַה טּוֹב וּמַה־נָּעִים שֶׁבֶת אַחִים גַּם יָחַד אִם עַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה:

אָמֵן יְיָ מִשְׁפָּטֶיךָ תְּהוֹם רַבָּה , נִפְלָאִים מַעֲשֶׂיךָ וּמַעֲנָלֶיךָ לֹא נוֹדָעוּ , כִּי גַם מִתּוֹךְ עָנָן וַעֲרָפֶל תַּזְרִיחַ אוֹר בָּהִיר בַּשְׁחָקִים , וּמֶרְגֶּשֶׁת פּוֹעֲלֵי אָוֶן תַּצְמִיחַ יְשׁוּעוֹת בְּקֶרֶב הָאָרֶץ , וְאִם הֵם חָשְׁבוּ לְרָעָה , אַתָּה תַּחְשׁוֹב לְטוֹבָה , וְתַהֲפוֹךְ קְלָלָה לִבְרָכָה , עַל כֵּן טוֹב יַחֵל וְדוֹמֶם לִתְשׁוּעָתֶךָ , וְלֹא נַתְוֶה עוֹד מַעֲלָלֶיךָ וְהַנְהָגַת עוֹלָמֶךָ כִּי אִם נַשְׁלִיךְ יְהָבֵנוּ עָלֶיךָ וְאַתָּה תַּעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֶיךָ . כִּי לְךָ יְיָ הַגְּדוּלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְהַהוֹד וְהַמַּמְלָכָה מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

י — ל.

שירים

(קפז)

שירים ומליצה

ה א ב י ב

השמש בגבורתו האיר פני תבל, דשאו נאות מדבר וגיל
גבעות תתגורנה ואכני למה זה תמהמה? לאתיר
פני מזרחות בשגבות, טירות מלכים וקגולות רוזנים לא
תשור עיני. תשחק לקול המון קריה משכנות עול למה
תרגה נקי כפים כי תרמסנו רגל גאוה, וכר לנצב כי
ישח לפני בן בליעל. תלין בכפרים תנח השדה פה תשב
כי לויתיהו פה מפעלות תלקים תשמחנה לותי פה החשך
יכסה פני תבל ודממה מסביב לי ואך את קול המית
הנחלים הנוזלים מבין העמקים עטופי בר תשמע, גם
את קול הנותנת זמירות בלילה ועוף שמים תשר מבין
עפאים יתן קול יגיע לאזני, ותשא עיני השמימה ותרא
רבבות נצח הכוכבים בהליכותם תשר נועד להם מיום
הוסדם ילכו, לו יתעורר רוחי בקרבי, דמיתי בנפשי
כי כל הכוכבים תשר אכני רוחה עולמים מלאים יצורי ה'
ממה הלא ה' הוא תשר הוציא במספר צבאם ועל רוח פיו
רבבות עולמים יברלו, מדוע עוד תפוכה בי בריותיו גם
כמו יהיו יגדלו כחשר תשר אכני יושב בה — מי
יודע לה מספר צבאם, מי ימוד מקום גדול ורחב ידים
תשר יכילם, ומי שקל בפלס את משאם למען לא ימטו
בלבתם, אביט מתחת ואראה את הארץ תשר תשאני ותחייני,
מי יקדה? מי ברה בם מגולות הימים, ומי שם לים

גבולות

גבולות לכל יעבור, מי ברא הררי ל לשר עביס סתר
להס ולל ברלס, ומי חקק בתוכס פלגי מים כוזליס על
העמקיס מתחת וירוו כל צמח וכל עשב, מי זר בחיק
הארץ זרע עושה פרי למיכהו. מחשבות כחלה עלו על
רעיוכי, תרותיס עלי לוח לבבי ותשתומס רוחי בקרבי וכח
דמיוכי כשר כחש להכלך, וכפשי מלפפת לת כחותיה
הגד גדלת ס' וגבורתו — לחכס מה מלוד השתוחחה
ברחותה כי גס שתן מכהס דמות כל יכולה. כפשי תחזה
לותך לחלהי כשטר כהוד והדר ודגול מרכבות לשר ברלת.
לתה ס' המכיט ממעון שמיס על בריותיו הולכי שפל,
רוח לפיך יהיס כלמו — לך רגע כחפך — ולינס.
לחזה לותך כשופט צדק ולחת, כחל קנל ולהכל — לכן
ברגע והכך לל רחמיס הכוטה חזן ל קול שועת בכיו,
השומע ל קול עס זועל עלי עלת עשב, ויוס ל סרוח
לכל יפילהו ארלס, גס על כל צמח ועשב יגל עין, וירוס
בגשס כדבות מכלי יכולו, וכלשר דמיתי כי לבכי לחד
ממבחר יצוריו לשר ברל בכלמו, כפלתי לפיס ארלס
ולשלס תודס לס' על חסדו ולמתו: ס' לחלהי! הכל ברלת
לבכודך ובמכמתך הופעת על כל ברולין, בגדך כל תלוותי
וכל תעלומות לבי לתה יודע, לל לקבון הון ל לחסוך
חיל לך לחת שלחתי לותו לבקש, השביעכי מטובך והסייכי
בלמרתך, ולס זלת תעשה לי לז גס בסמיר ארץ והרעש
כי ירעש ויריע כגדי, וברק רקיע עיכיס ילהט, ל יהת
לבבי כי לתה תקותי, מחסי ומצודתי.

הכה עפעפי שחר יפתחו, ולבבי יושב משמיס ומשתומס
כי ארלס ערפלי יער וזמרת עוף שמיס מהירת עלות
השמש

השמש יבשרו , לביט שמימה , על מול שערי מזרח השמש
לשים עיני , השמש לאט הולך מתחתיות לרך , משבעות
זהב לבושו רשמו כתם פז , לתן עיני על לפיקי מיס ,
ויפעת השמש כנד פני תהל , יתיפה הלחו במעטפות
דשא , והלדמה הקודרת מני קרח תנמח יבולים , פה
השוכה מרסיסי טל תפתח , פה הפרחים החומללים
מחום השמש יגביהו רשמש ריחם יתנו , הנבי ממעוכתו הולך
לאכול לת הדשא עודנו בלבו , כרגליו ירמום לת ירק
דשא תפארת לדמה — הלאה כשעו הרועה על משעבתו ,
וישמח לבו ותעלוזנה כליותיו ברחותו נתן ובקר לפניו
ירקדון בהשמיעו רנת בקר על לילת השחר . כל זאת רלתה
עיני בכספה וגם כלתה כפשי להודות לך ה' על פליחות
מעזיך , לתכם לא לוכל דבר כי לבי מלא על כל גדותיו ,
פי יחרים — ולך לבי יהגה תהלותיך . —

אהרן פאלאק .

ת ה ל ה ל ד ו ד

פֿאר אר הרב המלין המפורסם מהרר נפתלי הירץ ווייזל לכבוד לויט כריתנו הרב החכם המפורסם מוהרר דוד פֿראנקא מינדיס באמסטערדאם *)

מַרְאֶה נֶחְמָד מִכָּל מַרְאוֹת בָּאָרֶץ
מַרְאֶה אִישׁ תָּם הוֹלֵךְ בֵּין קוֹץ וָחוֹחַ
לוֹחֲמִים בּוֹ מִמָּרוֹם גִּבּוֹרֵי כֹּחַ
וּבְצִדְקוֹ מִתְחַזֵּק לִקְרַאת כָּל פָּרֶץ

דָּוִד זֶה כֹּחֲךָ בַּגֶּר עָמַדְתָּ
עֵת עָלֶיךָ דַּרְכֵי תוֹם בָּךְ נִבְרוּ
וּלְעֵת גַּלֵּי יָם עַל רֹאשְׁךָ עָבְרוּ
כַּנֶּמֶר שׁוֹקֵד עַל תּוּמְךָ שָׁקַדְתָּ

אֵם מַחֲצֵי שָׁנַי יוֹם יוֹם נָקַפְתָּ
וּמְגִדּוּלוֹת אִשְׁרוּ זֵדִים יָרַדְתָּ
בַּתּוֹרָה זָקַנְתָּ וּבְחָכְמָה שָׂבְתָּ

עַל כֵּן אִם רַע מָמָּוֶת פֶּה אָסַפְתָּ
אֶל אַחֲרִית טוֹב מֵחַיִּים עָבַרְתָּ
עוֹד תֹּאמַר אוֹרֵךְ אֵל כִּי בִי אָנַפְתָּ.

נפתלי הירץ ווייזל.

---

*) צורת הרב סיקר הזה. תכר לתכריתנו ונעל מתכר הספר המפורסם גמול עתליהו, אשר נעטיירה על פי פקודת הגביר הנעלה מוסרר בנימין כהן נעזר אמסטערדם, שלום

שיר ידידות

לאיש קודות, מעוטה כמדי המדות, כבוד הרב החכם השלם המליץ מ"והרר הירץ וויזל מקקתי השירה הזאת, למען יעמוד ימים רבים, דור לאהרון ירלו וישפטו, יתכו תהלה ליושרים בלבותם, ודור תהפוכות דוברים על נדיק עתק יכוזו ויחפרו סלה!

מֵאָז דִּבְרֵי שָׁלוֹם וֶאֱמֶת חִבַּרְתָּ
חֲכָמִים אֵין בָּהֶם דֵּעָה הֶחְפַּרְתָּ
בְּחֵין שָׁנְנוּ לְשׁוֹנָם
כְּקֶבֶר פָּתְחוּ גְרוֹנָם
אָמְרוּ תּוֹרַת יְיָ הֻפַּרְתָּ

אֲבָל הַיּוֹם חָקוֹר דִּין חִקַּרְתָּ *)
מְקוֹם גֵּיהִנֹּם לָהֶם חָפַרְתָּ
בְּחֵין מָחַצְתָּ לְשׁוֹנָם
עוֹד לֹא־יֶהֱגוּ בִּגְרוֹנָם
פִּיהֶם בַּכּוֹפֶר כָּפַרְתָּ.

י — ר

שלוח שלומה שלינו מאמסטערדאם, ועליה כתבר השיר הזה. ואנחנו אמרנו לפתח הגורה הזאת פתוחי חותם לחלקה ביעקב ולהפיצה בישראל; ואולם זה כשנתים ימים יצאה אם ותחכל הבית אשר שם היתה לפקדון, ולא ידע מה נעשה לה, אם נגנבה, או שורפה. אבל אף אם אין תמוכתו לנגד עיניהו, הלא רוחו מתהלך בתוכינו.
דברי המאספים.

*) עיין המחסף בשנת התק"מוגד ל"ז - קי"ח, קמ"ה - קס"ה.

מ כ ת מ י ם

1.

י ר א ד ע ת

„יוֹסֵף דַּעַת יוֹסֵף מַכְאוֹב אָמְרָה קֹהֶלֶת
„אִם כֵּן לָמָּה זֶּה אֵשֵׁב בְּשִׁבָּת תַּחְכְּמוֹנִי?"
כֹּה אָמַר אֵלַי אָמֶשׁ פִּלְגִי אַלְמֹנִי
אַחֲרֵי כִּי גָרֵשׁ גֵּרְשׁוּהוּ מִבִּלְתִּי יְכֹלֶת.

י — ל.

2.

למלשינים *)

מַדּוּעַ תְּדַבְּרוּ בְּשֶׁעָר הַצָּהוֹב
אֲשֶׁר לְעֻגְלָה לֵאמוֹר כִּי הִיא בְּחַלַּתְהוֹ,
וְלִי אָמְרָה רוֹכֶלֶת אֲשֶׁר מְכָרַתְהוּ,
כִּי כֵן קָנַתְהוּ בְּעַד שֶׁקֶל זָהָב.

י — ל.

3.

בקורת ספר חדש

חַגָּה יוֹלֶדֶת קָרָא שְׁמֵךְ עֵין מִשְׁפָּט
וְאַתָּה לַכֹּל תֹּרֶאה כִּי אֵין בְּרֹאשׁוֹ עֵינַיִם.
לָכֵן מִפִּי כָּל מַשְׂכִּיל יֵצֵא הַמִּשְׁפָּט,
כִּי רֹאשׁ הַמְחַבֵּר הַזֶּה הוּא בַּעַל קְרָנַיִם.

י — ל.

---

*) Nach Lessings 102ten Sinngedicht.

4.

למנוח סופר עז פנים

אִם אֵין תּוֹרָה אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ,
אִם אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ אֵין תּוֹרָה.
כָּזֹאת כֵּן זֹאת אֲמָרָה טְהוֹרָה
הֵן רַבִּים עַתָּה עִם הָאָרֶץ.

י — ל.

5.

בזיון היופי

„שֶׁקֶר הַחֵן וְהֶבֶל הַיֹּפִי
„אִשָּׁה מַשְׂכֶּלֶת הִיא הַמְפֹאָרֶת.“
כֹּה אָמְרָה אֶוֶל וְהִיא מְכֹעֶרֶת
עַל כֵּן בַּיֹּפִי תִּתֵּן דּוֹפִי.

י — ל.

6.

שאלה ותשובה*)

אִמְרוּ נָא אַחַי, מָה אֶעֱשֶׂה לִפְנִינָה
אֲשֶׁר חָשְׁקָה בִּי לָקַחַת אוֹתִי לְבַעְלָהּ?
הֵן עֶשְׂרֵה בְּחוֹל הַיָּם לָרוֹב, אַךְ הִיא זְקֵנָה!
בַּת שִׁבְעִים! — לוּ בַּת תִּשְׁעִים הָיְתָה נַעֲלָה!

י — ל.

---

*) Nach Lessings 107ten Sinngedichte.

7.

מהלל אמתי

אַל נָא יִתְהַלֵּל עָשִׁיר בְּעָשְׁרוֹ
כִּי לֹא יֵדַע מַה יֻּלַּד יוֹם.
אַל יִתְהַלֵּל גִּבּוֹר בִּגְבוּרָתוֹ
כִּי גַּם הוּא יִפּוֹל בְּיוֹם אָיוֹם.
אַף לֹא יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ
דַּעְתּוֹ תִּסָּבֵל יוֹשֵׁב אֲחוֹרוֹ.
מַעֲלֵי אִישׁ הֵם מַהֲלֹלוֹ
אִם זֶה וְאִם יָשָׁר פָּעָלוֹ.

י — ל.

8.

גמול המשקר

אליפז

מִי זֶה פֹּה! מִי הוּא דוֹפֵק עַל דַּלְתוֹת בֵּיתִי?
סָגַרְתִּי בַּעֲדִי, בַּל אֶרְאֶה זוֹלָתִי.

עפרון

פְּתַח דַּלְתֶּיךָ, אֱלִיפָז! לְעַפְרוֹן רֵעֶךָ.

אליפז

הֵן פְּעָמִים רַבּוֹת שֶׁקֶר דִּבְּרָה לְשׁוֹנֶךָ.
מִי כָּעֵת יַאֲמִין לָךְ כִּי עַפְרוֹן הִנֶּךָ?

9.

מאויי כסיל

מִשְׁלֵי שְׁלֹמֹה מַה מְאוֹד נִשְׁגָּבוּ,
אַךְ בְּאַחַת חָטָא, אֲגִידָנָה:
בֵּין אַרְבַּע דְּבָרִים לֹא תִשְׂבַּעְנָה
מַאֲוֵיי כְּסִיל לֹא נֶחְשָׁבוּ.

מרדכי ראך.

10.

ל ש כ ם

שְׁכֶם בֶּן — חֲמוֹר יִקָּנֶה גַּם יִצְבּוֹר סְפָרִים
מִגְּבוֹגֵי לֵב נִכְתָּבִים וּמֻחְכְּמֵי חָרָשִׁים
וְחָכְמָה סְתוּמִים לוֹ אֵין אֹמֶר וְאֵין דְּבָרִים.
אֲדַמֶּהוּ לַסְּרִים זֶה שֹׁמֵר בֵּית הַנָּשִׁים.

מרדכי ראך.

11.

אל רופא אליל

עֲלֵי שְׁמֻשׁוֹן מַה זֶּה תִּתְפַּלְּאוּ,
בְּלֶחִי חֲמוֹר הִכָּה חֲמוֹר חֲמוֹרָתַיִם?
עַל רוֹפֵא אֱלִיל הֲלֹא תִשְׁתָּאוּ,
בְּעֵט סוֹפֵר מָהִיר הוּא יָמִית אַלְפַּיִם.

מרדכי ראך.

12.

על המכתמים *)

הַאִם אָמוֹר יֹאמַר הַקּוֹרֵא
מַה־לִּי וְלַמִּכְתָּמִים קְצָרִים? —
אֵיפֹא לָזֹאת יִסְלַח הַקּוֹרֵא,
כִּי הַמִּכְתָּמִים הֵם קְצָרִים.

ו — ל.

מכתבים שונים

א

אגרות חכמה

(המשך השייך למחברת הרחשונה נד ל"ו)

5.

מה' מצערי גבר כוננו, וזרכו יחפין. —

אז כדברו ירחי ה' לים לל רעהו, ויקשב ה' וישמע, ויכתב ספר זכרון לפניו, ליראי ה' ולחושבי שמו. אמר רב אלעזר (ברכות דף ויו **) ולחושבי שמו (מלשון מחשבה) תשב לעשות מצות אלהיו, ונתקן לבלתי עשותה, לצדקה תחשב לו מחשבתו הטובה, וכשועל כפיו תרגה.

דעו

---

*) Nach Lessings 153sten Sinngedicht.

**) מאי ולחושבי שמו? אמר ר' חני, אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונתקן ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה.

דעו לכם בני! דבר גדול דבר החכם, והחמת תתו-
כי לא תשר יראה האדם; האדם יראה לעיניים, וה'
יראה ללבב — אם מחשבתך פגול היא לא יראה פעלך,
לך כי תכון לבבך לקראת אלהיך, למען עשות את אשר
טוב, והיה כי יקרך דבר אשר ימצאך לכלות מלאכתך אשר
החלות, גם לב נדבה אלהים לא יבזה, יען עשית ככחך
אשר בכפשך. —

וככבדות דבר החכם הזה, אל הגדולים אשר בארץ המה,
וכידם כל טוב להיטב לאחיהם, ברוחב ביניהם וכח בפשם
היקרים, אשר גדלו מעל אחיהם, לעשות טוב בקרב
הארץ, לכל יתתו ויביאו מורך בלבבם, לאמור: הן נגעי
אדם רבים המה, העומדים קביב להסטין, ולהפריע
איש איש מחלאכתו, טוב לו כי ישב בדד וידום. וזה כל
אדם בשומו לב לפעולת דבר לטוב, ימצא סבות מתנגדות
עומדות על ימיני לעשותו! וכאשר יגדיל לעשות, כן
יגדילו שוטניו — אך יקגרו בעוז מתכיסם לעשות חיל,
ואל ירף ידם גם בהמצא שטנה, כי אם יוסיפו לומך
ויעוזו למלאכתם. והיה כי שגבה מהם עד כי לא יוכלו לה,
וכלאו עוד למצוא עזר למען השלם מעשיהם, הלא טוב
הוא את אשר בבר עשותו! ואך זה הוא יעוד האדם
בחדמה אשר שלחו ה', להתאמן בעוז כל עוד נפשו בו,
למען הכיע בחותיה אשר יעשכו בה מבית החומה, בפי
אשר תשיג ידו, להשלים בה נפשו אשר נתן ה' אלהים
בקרבו. —

לכן, אתם חכמי לב, לבירי בח! היו לבבי חיל! גם
כי תרעו אלף מיחיכם, ורבבה משמאלכם להדיחכם
מעשות הטוב, אל ירך לבבכם, ואל תסוגו אחור.

הרימו מכשול , ועשו את אשר תמצא ידכם . והיה כי יבצר מעמכם עשות המזימתה , כי גר כחכם — אל תעצבו : אלהים חשבה לטובה — ואתם , הטוב בעיני ה' עשיתם . —

לב חכם יחשב דרכו , וה' יכין צעדו . —

מ — ס .

6.

גאות אדם תשפילנו , ושפל רוח יתמוך כבוד .
הכמת ערום הבין דרכו , ואולת כסילים מרמה .*)

אמר ר' יוחנן משום ר' יוסי בן זמרה : כל התולה בזכות עצמו , תולין לו בזכות אחרים , וכל התולה בזכות אחרים , תולין לו בזכות עצמו . משה תלה בזכות אחרים שנאמר : זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך , תלו לו בזכות עצמו , שנאמר : לולי משה בחירו עמד בפרץ וג"ו . חזקיה תלה בזכות עצמו , שנאמר : זכור נא את אשר התהלכתי לפניך וג"ו , תלו לו בזכות אחרים , שנאמר : וגנותי על העיר הזאת להושיעה , למעני ולמען דוד עבדי . (ברכות דף יוד ע"ב)

דעת לנבון נקל למצוא סבה לדברי החכם , והיא : החיש הטוב אשר תשקה נפשו לכת בדרכי ה' , והחזיק למצותיו , יאמר כל חקיו , ולא יחזיק טובה לנפשו על כל הטוב אשר פעל ועשה , באמרו : הן זה כל האדם — וגם כי יגדיל עשות טוב בארץ , לא ירום לבבו לאמור : עתה יתכבי

---

*) עיין בתרגום של סיקר ר' לינק לויבל .

יתברכו מדוכי , כי כביר מצחק ידי , לכל אשר תשלח ממנו ירנכי ; לך תקטן בעיניו עד מאוד כל יסרו ומדקתו , אשר לא יסא עליו רחם גם כהשתפך נפשו לפני אלהיו לאמור : בצדקתי הושיעני ! כי בחסד וכחין ירחם בעיניו יסרו וטובו , וכמה בחשב הוא בגד טוב ה' ורחמיו עליו מעת היותו , וגם כי יזכה את אחרו , מה צדקת אנוש מול צדקת אלוה ? אשר למעבו יעתר לו ה' למלאות את אשר עם לבבו אלא גם את זאת יחשבה לו לצדקה , ועבותו תרבהו בעיני ה' כי היא עטרת תפארת על כל מעשה האדם , בדעתו אשר הוא אדם וערכו מה הוא ! ולך בעבורה יסמע לקולו בעת קראו אליו . (ולמעבו יעתר לו —)

לא כן החים אשר לא יבין בלבבו , מה משפטו מול טוב אלהיו ומדקתו לבני אדם , לך ירב בעיניו פעלו , לשום כה' מבטחו , כשכיר יקוה פעלו , ואל פועל ה' לא יביט — ; לך כי גדול הוא במעשים , כאחד החקידים , אין חפץ לה' בצדקו , אם כן גבה רוחו עד אשר שכח חבות אל , ולא הודע אליו ערכו , כי אנוש הוא — גאותו תשפילנו . וגם כי יחנן קולו , לא לרצון תעלה תפלתו השמימה , ואם יעבבו אלהים ברחמיו , לא למעבו יעשה , יען רם לבבו , ופיהו עכם בו — .

מ — ם .

7.

טוב נקלה ועבד לו , ממתכבד וחסר לחם .

אמר ר' חיים משמים דעולא : גדול הכהכה מיגיעו , יותר מירא שמים , דאלו בירא שמים כתיב : אשרי

החיים יראת ה', ואלו גבי כסכה מיגיעו כתיב: יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך: אשריך בעה"ז, וטוב לך לעה"ב, ולגבי יראת שמים, וטוב לך לא כתיב. — (ברכות ח' ע"א)

שימו לב לדברי החכם להתבונן בהמה, מה יתרון לאדם אשר בכפשו יביא לחמו, מדעתו אשר על בדיבות יקום, כי יעזרוהו לחיון, ויטיבו לו לחם חיים מהומו, להיות טרף לביתו, למען יעמוד בירחת ה' כל היום — הלא המלך יתר שלח לחים הטוב ההוא, אשר בעמל ידו יאכל לחם. הן על פני האדמה הזאת יבלה ימיו בטוב — ובכעימות יחיים בנפ. — ירחה בטוב אשר מלחה ידו, ישמח לבו בפרי מעללו כי יאכל, וכה ימלא עונג לנפשו. (כי כן דרך האדם, למנוע כחת במפעלו אשר עשתה ידו, שבעתים כעל מתת רעהו אשר יתן לו, והוא לא עמל בו —)

ויתר עוז לו בנדקת ה', להיות תמים עמו — הלבע לבח עם אלהיו — לא ישא פני כל גבר — באלהים יסוס בקלו, ולא יסכח מעלי ב, יען חדשים לבקרים ירחה חסדי ה', בתתו לו לחם בבוקר לשבוע, לחמו נתן מימיו כאמכים, ואת לחם אלהיו הוא אוכל — לא ייחל לחים ולא יקוה לו, כל מלוי נפשו אחת הם, להיות אהוב לאלהיו, ולכל מעשיו מטרה אחת להפיק רצון ה'. הלא זה החיים תמים עם ה'! כי גדר התמימות הוא, אם כל החלקים מתאימים לדבר אחד, והתמימות עם ה' שכל מלוי הנפש מתאימים יחד לעבודת ה'. —

לא כן החיים אשר את תקן יאכל מאת כדיבי עם, גם אם בין מסידים יתחבר, וחלק אלקים מבעוריו, אין עוד בידו טוכו: הן לבבו לומנו תמים עם ה' כי אחרי אשר יטיבו

יטיבו לו כעבור חסידותו וחיותה נפשו כגלגל, הלא גם על הטוב
ההוא ישלם נפשו, ולמענה יעש זה, ואין כידו להעניש
עיניו מרחות בטוב הזה אשר לנגדו, עד כי יהיו עיניו
נשואות לה' לבדו. — וגם פעלו לוקבו זך ויצר, כי לא
תכבר להיות גם זאת נקמת על המעשה אשר יעשה —
(ולפי שם נפשו לא תודע ממנה, הוא מענת שהיה מסתתרת
בעמקי הנפש להטות את לבבו, ומסתבכת בתוך שאר
סבות המניעות את המעשה —) וספעולה המסתעפת
ליוצה זה. — ועוד זאת לו: כי כל ימי חייתו, לא
ימצא מנוח מדאוג על נפשו פן תשחת, כי רבה המכשלה
תחת יד החיים הזה, אם יזח ירחת ה' מנגד עיניו לך
מעט, אם לא יעשה תמיד משמרת לנפשו, ויבחון את
המעשה אשר יעשה בכור הבחינה, אם מקורה ממעין
טוב, או ממקור משחת — עליו לכי קורא: לורח חייט פן
תפלם, כעו מעגלותיה לא תדע — *) לכל החיים הנהגה
מיוחדת בפיו, בטח ילך, שובע שמחות וטוב לב תמיד,
ולא ידאג על נפשו — לך נכון לבו בטוח, לא יירא —
תשריו בעה"ו — וטוב לו לעה"ב — **) הגם כי גדל מחבו
רעהו בתורה, ואפף ירחת ה' בתוגרו הרבה מאוד, לבל
זאת

---

*) ועיין בחור זה הכתוב בם' משלי להיקר ר' לוינק מייכל.

**) ר"ל, לו יהיה משפט הטוב, כהורחת מלה זו על שלימות
החמיתי, אשר אין בה מיב כל דבר רע, ולא יעיבהו, כי
אם איש אשר גם הוא תמים פעלו, ושמך דבר לא כמצא
בו, זאת תהיה מנת חלקו! כי לפי פעלו ישולם איש —
כן גם לרעהו הירח את ה' חלק ונחלה בחלהיו, אך לא
לו יהיה הטוב הזה. — המחבר.

זאת לא תציג ידו לנחול מטובו, ומעט מעט יאסר לפף הוא, יפרוק לפניו לרוב.

גם כאלה יתר ממנו רעהו האיש החולך בתום, ובפועל כפיו מכלכל את ביתו, הלא הוא יהיה לנגף עמו! כי תבצע בצוד התורה! על לאת עשרת מוכיח יפעלו דבריו בלב רעהו, כי עין בעין יראו, כי למען האמת והצדק הוא דובר, עליו לאמרו: הן ירצת ה' תעשה זאת! מופת יהיה לרבים, רבים יסורו אליו, יבקשו תורה מפיהו, ילמדו מדרכיו וחיו.*)

שיחו לב! הן הירא את ה' מאוד מאוד, כאשר לחם בדבה יאכל, לא תהיה ירצתו עוד שלימה, להיות זך ויצר פעלו, ואף כי לאחד העשר — לכן דעו נא לבבכם את אשר תעשו לבניכם לאחריכם, ואל תעברו לאותם! כי אם תגדילום בלי דעת מה יעשו גם המה לביתם, אך בתורת ה' יזיעו מבטחם לאמור: כי יצליחו בתורה, הלא היא תפרוס לרעב לחמו; והיה כאשר בניהם ובנות יולדו להם, ובפשם בל יודעת מה, איך, וכמה יכלכלו את ביתם, אם לא תורתם תגדלם להיות רב ומורה, ולחייהם יפקדו למו חקם ולפף עבודתם, הלא עברתם את בניכם! ותורת ה' לבני תהיה. — תנו כבוד לה'! ותנו כבוד לתורתו! לבניכם אל תרעו! הלא זאת תורת החכם מקובת האב לבנו: קויב האב ללמד את בנו תורה, להשיאו אשה, וללמדו

אומנות

---

*) הרמב"ם בספר היד וכשמנה פרקיו הרבה לשפוך בוז על אלה האומרים דתם לתתה אוכל לנפשם ובוזי דבר ה' יקראם. ידרשהו הקורא מעל ספריו כי נופת תטופנה שפתותיו. המחבר.

לומדות וגם משפט השכל יגזור כן: חייס נתת לו, עליך ללמדו כמה יכלכל את נפשו. ס' מלקיס תכן לומדו רוח דעת והשכל וכחות יקרות. עליך להשליס רוחו, ללמדו להבין ולהשכיל ללמדו לומדות, אשר יעשה לומדו ויהי כן! למדהו חכמה ותורת ס', ותקי רוחו! —

כה תעשו: אז ימצאו בניכם חן בעיני אלהים ואדם.

מ—ם.

ב

שיחה בארץ החיים

(המשך השייך למחברת שכיח נד קכ"ג)

מב"מג (יושב לבדו תחת גל רענן, אל לבו) כשבת רש על פתח בית עשיר, נפשו כלתה עד יפתח השער יבוא בו, כן שכתי הכה, כן לוחיל פה עד שובו אלי. — לך מדוע עזבני על מה הלך ממכי? הישמע מה ידבר אלהים? הירצני? ומה יהיה לה לין? — לה לין? הה נפשי! מה תשתוחחי בי ומה תתחלי בשפק? א) לה לין? את מי לא ירצה? מי בא לרחות פניו ויצב ריקם? גם הרשע בתכל הלזו אשר פעליו עצמו משערות רחשו, בהכחמו על הרעה אשר עשה ויצב אל ס',

---

א) בשפק כמו ספק המורגל בתלמוד, וכל"ל זווייפען, ולשון מקרא הוא (תיוב לו, י"ח.) המחבר

ה', ירחמהו ויאמר לו סלחתי לפי כי חיים כמוני!
פה לזכרם ולספרם יום יום מימי חלדי, לחפצה
בהם כל יגיעי, החמצת מחומה כי תירא ואפחד?
החמצם, ידעתי לא חפ לבבי, ומי מכוז בארץ
לשר יעשה טוב ולא יקטא; ואולם גם זאת ידעתי
כי לא במרד ובמעל חטאתי למלכים, לא בזדון
מריתי את פיהו להכעיסו. ואם בשגגה חטאתי לו,
ובבלי דעת סרתי מן הדרך הטוב, מה תירא?
הלא הטוב לא יחשוב שון להחוטא בשגגה. ויודע
כל יגר, וכפר בעד חיש השוגה מבלי דעת, בשגם
סוף בשר ולא עיני חלמים לו לרחות בחפילה
בבתרים. ב) לא בפני! על נפשי! על תוסיפי לדאבה! הרגעי
ודומי,

ב) הלא הדברים אשר שם לאומינו הרמב"ן בפי החכם
זאקראטעס לדבר על ריעיו היושבים לפניו בחשר היה
תקור בבית האסורים, לאמור: „ניין, איינע פֿרייגד!
„ווער זיך מיינט רעכטשאפֿענען וואנדעלט בוואוסט
„מיוט, קאן זיך מוטעגליך בטריבן, אינדעם ער
„דיא רייזע זו דיזער זעלינקייט אנטריטט. נור
„ווער אין זיינם זעבן גאטט אונד אנטן בזיידיגט,
„ווער זיך אין פֿיהיטער וואוסט הערואוזלזט,
„ווער דער פֿערגעטטערטן עהרע אנטשאפֿפֿר
„גטוואטט, אונד אן אנדרער עלעגד זיין ערגעטצן
„גפֿונדן, דער אוגן דער טוועלט דעם טאדעט
„ליטטרן, אינדעם ער קיינען בויק אין דאט פֿעד"
„גאנגען אהנע רייע, קיינען אין דיא נוקונפֿט אהנע
„פֿורכט טוהן קאן. דא איך אבר, דאנק זייא דער
„גטטהייט!

ודומי, כי עוד מעט ואינכי תחזה בכועס אלהים
לצבא שוכע שמחות את פניו; עוד מעט ואני בצדי
תרומות החלה, בתוך עדת הקדושים אתעלסה.
סס עין בעין תראה לבבי הסס מעולם ועמהם
לחתיק קוד ס'; סס לשבחך תכל עס חמת
המתקדשים והמתטהרים בתוכך, לשחק לחן
שלחו לשוכם כי לא יגע כי עוד. גס אותך את
יקיר לי סס חמנע, אותך לע ס י נ ג חשר בנפשך
קשורה כפעי! לחמלאך לחבקך זלא לחעזבך עוד!
(מב"ס הקריב) ואולם מה זאת לבבי שומע? —
קול לוש! מי זה העולה לקראתי? לקומה כי
ואראה " " " "

מ"ב"ם

„ גאטטהייט! איר קיינע פֿאן דיין פֿאלקווירפֿן נו
„ אמֿכן האבע, דא איך מין איינפֿ גאנצן לעבן, דיא
„ וואהרהייט איט איינפֿעלגוכט, אונד דיא טוגענד
„ איבער מענפֿט גלויבט האבע; זא פֿרייע איך איך,
„ דיא טטיאאט דער גאטטהייט נו הערן, דיא איך
„ פֿאן הינגען רופֿט, אוט אין יענפֿט לייכטע נו גע"
„ ניטן, וואראאך איך אין דיר פֿינטטערניט גע"
„ טטרעבט האבע.") — ובמקום לחר סוף לומר:
„ וואט איך בטריפֿט, זא בגיגע איך איך איט דער
„ איברלייגונג, דאט איך עוויג אונטר גטטלייכער
„ אבהוט טטהן, דאט זיינע הייליגע אונד גרעכטע

מיבר

---

*) S. Phädon, oder über die Unsterblichkeit der Seele, von M. Mendelssohn, erstes Gespräch.

מ״ב״ם (הולך וקרוב, וכלכתו על פלוגי) שכח לך פה עד כי תקרחך. (על מכ״מכ) שב לחי! מקומך על תבת.

מב״מנ ברוך אתה לאלהי האמת והשלום.

מ״ב״ם והשלום כולך בנאות השלום השלה. על מה אתה יושב לבדך? ולמי תתכה פה?

מב״מנ המלאך הסולך לפני לנחותי הדרך זוה לי לאמור: אל תמום מזה עד בואי אליך; לא ידעתי אנה הלך? ומדוע עזבני?

„איבר איך וואלטעט, אונד דאס איינע וואהרע גליק״
„זעליגקייט אין דען טעהנהייטן אונד פֿאלקאא״
„אענהייטן איינעס גייטטעס בטטעהט: דיזע
„זינד אטטיגקייט, גרעבטיגקייט, פֿרייהייט,
„ליבע, וואהלוואלזן, ערקענטניס גאטטעס, בע״
„פֿערדרונג זיינער אבזיכטען, אונד ערגעבונג אין
„זיינעס הייליגען וויללען. דיזע זעליגקייטן ערוואר״
„טען אייגר אין יענער לוקונפֿט, דאהין איך אייל,
„אונד אין אטהערס ברוכט איך נידט זו וויסן,
„אוב איט גטראסטעס אוהטע דען וועג אנגוטרע״
„טען, דער איך דאהין פֿיהרט.״ *) ויותר מזה
תמצא בספרו היקר ירושלים בוכוח אחר היה לו עם
אחד מאוסכיו על לודת הגמול ושעוכב לאחר המות. וכבר
העתיק ריעי היקר ר' מיכל הרכה ממנו ללשון
עבר במחסף לשנת תקמ״ח.

---

*) Daſelbſt drittes Geſpräch.

מ"ב"ם אַל תַּעֲצֹב לְחִי! לֹא יִתְמַהְמַהּ חֹכֶם לוֹ. וּמֵאַחַר יִקְרַת בְּעֵינֵי אֱלֹהִים, עַל כֵּן שָׁלַח מַלְאָכוֹ לְפָנֶיךָ, גַּם לְחָכְכִי בְּעָבוּר זֹאת הִקְדַּמְתִּי לְשַׁחֵר פָּנֶיךָ לָדַעַת מִי אַתָּה וּמַה שְּׁמֶךָ.

מב"מג מַשָּׂא כֵּן מִכְחָס זֶה שְׁמִי וְזֶה זִכְרִי בְּאֶרֶץ.

מ"ב"ם (כְּרוּחַ מְשׂוֹקֵק) מַשָּׂא כֵּן מִכְחָס? וְלֹא שֵׁם עִירֶךָ? הַגֶּד כִּי לִי לְחִי הַגֶּד!

מב"מג בְּעִיר דְּעַסְוִיץ יֻלַּדְתִּי וּבְעִיר בֶּערְלִין גְּדַלְתִּי.

מ"ב"ם (בְּשִׂמְחָה) הִכִּיר לְשָׁמַע לְזוּז שְׁמַעְתִּיךָ וְתִכֵּל נַפְשִׁי לָךְ, וְעַתָּה הֹרֵה אֱלֹהִים לְזוּתִי אֶת פָּנֶיךָ (וַיִּפֹּל עַל צַוְּארֵי מב"מג וַיִּשָּׁקֵהוּ.)

מב"מג

מִה רַב טוּב צָפוּן בְּאִמְרוֹתֵיהֶן הַחֲלָקוֹת, רְפוּאוֹת הַמַּה לְנַפֶּשׁ, וּמְתוּקִים לְחֵךְ, וּמִי יִתֵּן וְיָחוּקוּ כָּלֵב לִבֵּם וְלִבֵּם מְעַדְּנֵיכֶם, כִּי לֹא סָר מֵר הַמָּוֶת מִמֶּנּוּ, וְלִמְתוֹ עֲדַיִן תָּסוֹל עֲלֵיכֶם עוֹד; כִּי לֹא לָנוּ נִהְיֶה עוֹד לְחֶרְפָּה בֵּין הָעַמִּים אֲשֶׁר לְעֵגוּ לָכֶם בְּקָרְאָם לְמוֹתְכֶם עֵת יָרַע מוֹת, *) כִּי אִם כֵּן אֵל לְבַבֵּיכֶם אֲשֶׁר הַחֵל הַטּוֹב אֲשֶׁר לֹא יֶחְפּוֹץ בְּעֵינֵי יְצוּרָיו, וְלֹא יַעֲזֹב נַפְשָׁכֶם לְרֶדֶת שַׁחַת, וְזֹאת כּוֹכַת יִשְׁעֵיכֶם הַכְּבִישׁ בְּאִמְרוֹ (יְשַׁעְיָה כ"ה, ח') בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח וּמָחָה ה' דִּמְעָה מֵעַל כָּל פָּנִים וְחֶרְפַּת עַמּוֹ יָסִיר מֵעַל כָּל הָאָרֶץ. רְנוּ וְיִרְאָה וְגִילַת הַמָּוֶת יִבּוֹלַע לָנֶצַח, וְזֹאת חֶרְפַּת עַמּוֹ סָר מִן הָאָרֶץ. — וּמַה שֶּׁמְּצָאנוּ מְאֻמָּרִים מְפוֹזָרִים בְּתַלְמוּד

מעבין

---

*) S. zerstreute Blätter von J. G. Herder, zweite Sammlung, S. 367.

מב"מג (בעצוה) למה זה לחמץ מן בעיניך ? ומי לחם
לוים חמודות כי הגדלת תקדך עלי ?

מ"ב"ם לכי לחיך משה בן מימון הספרדי.

מב"מג (בחדוה) לך זה היום שקוויתי ! הלחה ללופי
משה ? מה רב טובך ידיד ה' ! מה הגדלת על
עמך ללופי ומורי !

מ"ב"ם ע תקרא לי עוד ללופי ומורי, קרא לי לחי,
כי לחיים לחכמו : הלא משה לחת לנו, כמוני כמוך
נולדנו על ברכי החכמה, ומברכות שדיה ינקנו,
ובמה נפליתי לכי ממך לחי יקירי ?

מב"מג

מעניין מלאך המות וכדומה, דע לך קורא לחוכ ! כי כולם
על דרך דמיון ומשל נלמדו וכוכה לחברת להם, ולם תקת
לותם כפשוטם חי לחכי ! תפגם מלוד בכבוד החכמים
הללה. מזה הוא שלמדו (מסכת ע"ז) לחמרו עליו על
מלאך המות שכולו מלא עיניים וכ"ו, וכמקום לחר במדרש
לחמרו שהוא הולך מסוף העולם ועד סופו, כולם על דרך
ליור כלמדו, וכוונתם ללמור שלין ליצור נפטר ומלט מן
המות, וזה הוא כלולו המות מלא עיניים שרואה לת כל,
גם כל הכברת מעותד להעדר והפקד וזה כוונתם בלמרם
המלאך המות הולך מסוף העולם ועד סופו. רק השמר לך
פן תלמין בדברים הללה כפשוטם, ויותר מזה הזהר
לשמוע לדברי הלומות המורגלים בפי ההמון ומפוזרים
לנה ולנה בלוזה ספרים המתקרלים בשם ספרי מוסר,
כי לין להם שורש ועוקר ביהוד דתינו הקדושה, כי תכלית

מב"מנ לא כן לכני! לך יתר שאת לך יתר הגדולה, כי
אתה התילות להרחות לנילי בני ישראל לי זה
הדרך ושכון לור; אתה בכוחך הגדול גללת את
האבן מעל פי באר התכמה אשר שמו תכמי
יוכים

מה שבדע ומה שמתויכים לתכתו לדעת הוא, שים שכר
ועונש לבני אדם גם אחר המות; והידוע הזאת מחויב
ומקובל מצד התורה ומצד השכל, לכל הידיעה מן היכות
וכמות השכר והעונש והתקירה בהם, הוא דבר כלתי
מפשרי, כי מי האמין אשר שב מקברו והגיד לנו כל זאת?
ובדברי בניאתו הקדושים לא נמצא מלומה המורה ומרמז
על זאת. גם מה יתן ומה יוסיף לנו אם נתכתו יודעים
שהעונש יהיה אכילת בשלי אם, או הטבילה בנהר די נור,
או הקליעה בכף הקלע וכדומה, די לנו בזה שבדע
שהבורא ברוך הוא ישלם לצדיק כצדקתו ולרשע כרשעתו
כפי דעתו הנשגבה ולא כפי דעתנו והשולם על רוחנו.
רלה מה שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות במסכת
סנהדרין להמשכה כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא,
וז"ל: כמו שלא יניע הקומת עין הנביעים ואין הקרש
מגיע שמע הקולות ולא הקרים תלות המשגל כן לא
יגיעו הגופות העכורים הנפעזות, וכמו שהדגים ליכם
יודעים יקוד האש לפי שהיותם כיקוד המים שהם הפכי,
כן אין כודע בזה העולם הגופני העכור העולם הרוחני
וכו' ומעתה הקש מזה על העונש, כי גם העונש הרוחני
לא יוכל לדעת בזה העולם הגופני. — ואין פה מקום
להאריך בענין הזה, אך לייחד לו מקום מיוחד במחברות
הבאות עוד במלתף ושם אדבר דעתי אם ירצה האל.

וואלפסואהן.

יוכיח עליה ותשקה עדרי עמך. ומספרך לשר כתבת היה לבני ישראל לור, כאשר כסה החושך ארץ וערפל לאומיה — גם המעט אשר שאבתי לי ממעיני החכמה, מידך בא אלי, אתה כריתם לי! כי כשובי נער התעני לאלהים מבית אבי, וגר הייתי בארץ נכריה לי, בתוך עוזר ובתוך קושך, בפני כל ידעה היה החכמה המלך ואי זה מקום ביניה, וכל יכלה להוציא יקר מזולל ולהבדיל בין קודש לחול ובין טוב לרע. ויהי כאשר הקרה ה' לפני ספרך מורה נבוכים לז תפקחנה עיני ג) ותראינה המכילה העולה בית על שער ישרת ובללת לעוברי דרך הקודם, לז כשבעתי במכילה הזאת לעלה, לא לסור ממנה כל ימי היותי על האדמה. ועתה " " " "

מ"ב"ם עבותך תרבינו לחי! הלא טוב עוללותיך מבשרי! כי, אם למנה הקילותי לכי להרחות מכילה לאלהיכו, הלא לתה ברוך ה'! פנית וקללתה לותה, אתה הרימות ממנה כל מכשול אשר נסתר מנגד עיני. — לך הרף מזאת ואל נוסיף לדבר עוד בדבר הזה. כשיחה כזו ממשפט לכבי דורך וממעשיהם כי הוגד הוגד לי כמקרה אשר קרה לי על לודת ספרי, קרה גם לך מקרה לחת לנו, כי קמו ויקהלו עליך

ג) וכן כתב רעיי היקר ר' לוינק לוייכל בספרו תולדת משה לוך לדוניכו הרמ"בם ז"ל כהודם שספר מורה נבוכים היה יקוד כל ידיעותיו ורחבות חכמתו.

וואלפסוהן.

עליך עדת מתקנאים ויקנאו לך בקהל ישראל, מי
החכמים החלה, מה שמותם ומה מעשיהם?

מב"מג לא תכמים המה, כני כלי דעת, כי לו תכמו
ישכילו ויביכו כי לא קכלת ה' נכאות תעשה כזאת!
היהיה לרצון לפני אלהים תועבת נפש אלהים?
סיכקש העושה שלום כמרומיו, ריב ומדון כארץ?
ואולם הן כעודכי חי עמהם, גם קכלתם החכדתי
מלכי, לף כי עתה לאחרי הפרדי מהם, ומה
תעש שמותם עוד על שפתי?

מ"ב"ם נדקת אתי נדקת, לך ככפוף ככפתי לדעת על
מה התריעו כשיתי העדה היושכים על כקאות
למשפט כין דין לדין וכין ריב לריב? הלא לפם
המצוה להורות את עם אלהים הדרך אשר ילכו
כה והמעשה אשר יעשון! מדוע שמו יד לפיהם
ולא עשו כאשר עשו לי החכמים הטובים דוד כן
קמחי ומשה כן נחמן ואחוות מריעיהם? הלא
המה השליכו ככודם מנגד לכבוד האמת והשלום
ויתאמצו להציל הברדק מיד הרודפים! ד)

מב"מג (נאנח) הימים הרשעוכים היו טובים מאלה.
לפנים כישראל התורה והחכמה, ככות אלהים,
משולכות

ד) ככר כודע הפכפוך הגדול אשר היה אחר מות משה
כן מימון על חודת ספרו מורה נכוכים, ולולא
הרד"ק והרמ"כן היו כעוזריו, הוציאו רכני צרפת
אותו לשריפה. עיין כספר המכוכח לאגרת הרמ"כם.

משולכות תמה על לחומתה , וכית לחד לשתיהן ,
שם כתפסו הרועים טרם ישקו העדרים , כי על
פיהן ירעום ועל פיהן ינהלום . ועתה — (מתחפק)

מ״ב״ם על מה תחמה ותתאפק ? מדוע תכחיד דבריך
תחת לשונך ? הן גם לפי החרם תתרים , לא
יפלא דבר ממני , כי הלום הלזה העומד שם
(מורה על פלוני) לותו לחקור ולדרוש , והוא
יגיד לי את אשר לא תגיד .

מב״מג מי זה הלום ? היודע לך ?

מ״ב״ם לא הכרתיהו כלתי היום טרם בואך הנה . ומי
יתן וגם היום הזה כסתר מנגד עיני ! כי רבת
היגון שבעה נפשי על דברי הלום הזה ועל
תלונותיו , ולולא קוויתי , מדרכיו לרפאתו ,
הלא גרשתיהו ממני .

מב״מג ולותו תחקור והדרוש על הדבר הזה ?

מ״ב״ם כן הוא . כי נחשתי גם הוא היה מהמתקוממים
עליך .

מב״מג הידעת את שמו ?

מ״ב״ם זכרתי כי רבני דורו קראו את שמו " " " "
כן " " " " לא כית דין בקהלה קדושה " " "

מב״מג מי לאלי ! כדבריך כן הוא . כדוב שכול פגש
בי לבלעני .

מ״ב״ם לקראתו ולשמע מה יענה , כי לדבר עמו
מצפיתים .

מב"מנ לכל הכיקה לו , הלא תשמית דבריך הכעומים לחזקי החים הזה .

מ"ב"ם לא תשמית , כי ככל כחי אתאמץ להמיר הדעות הכפסדות מקרבו ולהפכהו לחים אחר .

מב"מנ היפסוך כושי עורו , ונמר חברבורותיו , גם אלה יהפכו וחים כמוהו לא יתהפך ! אך לשוא תרבה מליך , לחכם תעתיר דבריך , כי כעט ברזל וכנפורן שמיר תרוחה החולת על לוח לבו , לא תמהה מקרבו גם לא יד אלהים מפליח לעשות !

מ"ב"ם ויהי מה תכפה כל אך הפעם , חולי ירגה אלהים את מעשי — (ויקרא אל פלוני) .

פלוני (ל מב"מן , וכבחינת יד) שלום עליכם . (לחזקי מב"ם) מי זה החים ? מאין בא ?

מ"ב"ם (ל פלוני) הלא ידעת אותו .

פלוני לא כן , לא ידעתיו ולא ראיתיו כימי חלדי .

מ"ב"ם הוא החים משה בן מנחם מעיר דעסויח .

פלוני (נרתע לאחוריו הרחק כמרחב אמות , ל לבו) מה זה אבכי רואה ? משה מדעסויח יבוא הנה לשבת פה אתנו ? הוא יבוא על גורל הנדיקים ? — תורה , תורה ! על מה תחריבני ? הלא זה החים אשר הסיר עליך מעליך ולביבך בגדים צואים ! ואתם אותיות הקדושים מן א ועד ת הלא פעמים עליתם מן הארץ לשמים , גם עתה התעוררו , הוריבו כנקל דמעה לפני אביכם שבשמים , וכפרטית

מתה טי"ת ל תתן פוגת לך עד כי יקוס ה'
נקמתך! ה) — ומולס מיך נומלתי! הלא הוא

יוסב

ה) גווים ווירד אונכר לעזר זעהר נייגיריג זיין לו ווי טטן,
וועלכע גראבע בלייבידיגונג דער פערעוויגטע אנט"
דעלסזאהן זיך בזאנדרס געגן דאס ט המבע טולדיג
גואכט, דאס דער פלוני זו לופערזיכטליך עס
מויפפאדרן קאן, איינע רייזע פאן אנהר אלט זיבן
טויזענד יאהרען, (דען זו ווייט זעלן יא פאן דער
ערדע בים לוסט זיבענטן היממל זיין) לו מונטר"
נעהמען, אוס איינע ביטטטרי פט גענגן אנדעלם"
זאהן מיין לו רייכען? מיך ווילל מזוז אייכען לעזרן
פאלגענדט נור בפרידיגונג מיהרער נייגירדע
מיט טיילען.
מזלל גענגער דער פארטרעפליכן אנדעלזאהה"
ניטן מיבריענונג דעם חומט, פאן דעס רבן של כל
בני הגולה אן בים לו דעס ש"ץ ומ"ץ הערהב,
זיבר לוואהר דאלין מיינטטיאוג, דאס דיזע מיבר"
זעלונג מיין גראסטע מוגליק פיר מונזרע הייליגע
רעליגיאן זיין, דאס זיא מזוז פערדיהנע מיט
טטוספל מונד טטיהל מוסגראטטעט לו וועלדן,
מונד דאס יעדר פאן מיהנן פערבונדן מיזט, זיא,
וועלן מויך ניכט עפענטליך, (דען דים דארף
בעונותינו הרבים אין מונזרן לייטן ניכט אנהר
גטעהן) דאך וועניגסטענס אין גהיים מחרים
לו זיין. ערקונדיגט אוך אבר בייא דיזן לוטן זיי"

יושב פה כדד ונעזב, לין זאת כי אם נגרש היום מהסתפח בנחלת צדיקים! ומי יודע מי היה המיט אשר רחיבו עם על הגבעה עופה מן המרן לקרחתיכו?

מב"מן

ענע איבריגלונג, זו וירד אמן זיא גאנץ פֿרטיהדי" נער איינוג פֿינדן: דער איינע לייטעט זיא הער אויס דער טהעאלאגיע, איין אנדערער אויס דער פֿהילאזאפֿיע, אונד ענדליך דער דריטטע וירד איהרע טעדליקייט בוויזין אויס דער ארטאגרא" פֿיע! איינע זעהר זאלן זיא נון איינען נאך דעם אנדערן שפרעכֿן הערן. זו ערשט דען טהעאלאגן. דיא איבריגלונג דעם חומש, זאגט דיזער, אין איינע פֿראפֿאנע שפראכֿע וויא דיא דייטטע, אויט טנורטטראקט גענן דען וויללן גאטטעס, אונד דאהער גאנץ פֿרוערפֿליך. זו זיינע בוויזע פֿיהרט ער אן, ענע דריא טעגיגע פֿינסטערניס, דיא גאטט זור לייטן דעם קעניגם תלאי(פֿטאלעמאוס) ענטטטעהן לים, וויל אויך דעטן בפֿעהל דיא ביבעל אינט גרייכֿיטע אוטטע איבריגלונג וועדרן. אמן האט זוואר דאגעגן דיא איינוענדונג גאנכֿט, דאס דיא קינדר אונטרער נאטיאן אויך פֿאר דער ענט" טטעהונג דער אענדליכֿקייט איבריגלונג, טאן דאס חואט אינס דייטטע איבריגלונג גלערינט הא" בען; אלליין דאריבֿ ערווידערט ענר: דיזע איבר" זיגלונג קאן אויגענטליך קיינע איבריגלונג גענענט וועדרן, וויל זיא פֿלוג ע בדעיטע אויסדריקט אונד

מב"מן (לאזכי מכ"ס, עודנו פלוני מדבר ע"ז לבנו)
הרמית כי תרד תרדה גדולה כשמעו שמי יונח
מפיך? תנח נחי, הניחה לו וילך לדרכו.
מ"ב"ם

וועלטער בייא בעהעלט. מונד הירמין האט אין
טעמלאג ניכט זיא גאנץ מונרעכט, דען וועלכר זאכ"
פערטטענדיגער קאן מונד וירד דען עהאלטזיא
מונטרריכט אין חואט בפאר דיא אענדלטזיהגיטע
מיבריזעלונג אנט ליכט טראט, אדר דען מאך יעניגן
אין דען וויקעלטוהלען אדר דעם זיאגענאנטען
חדר, אדר אויך דיא פרדייטטונג, דיא זאן גדרוקט
פינדט מין באר אטה, אגיטי אנחה, אגידים מונד
דערגלייכן, איט דעם מאטען מיבריזעלונג בלעגען?
זאן נעהאט נור נוט בייאטפיל פאלגענדע טטעל"
זע, דיא איך, זיידר! זעלבר אין אייגר קינדהייט
פאן אייגעם זעהרער הערן אוטטע: ויבז עשו
את הבכורה — מון ער האט מבזה גוועזן עשו
דיא בכורה; חדל להיות לשרה אורח כנשים —
עם האט פראוידן זי זיין זו שרה דער סדר פאן
מלץ ווייבער — מונד זיאגט זעלבסט אב דיזעם
איינע דייטטע מיבריזעלונג זייא? זא איך אין דען
גדרוקטן מיבריזעלונגען: וירא אליהוא כי אין
מענה בפי שלשת האנשים ויחר אפו — מון
מליהוא האט אילונד גזעהן דאט קיין תשובה ווער
אין אויך פון דיא דרייא חבירים מון ער ווער
ברוגז. — דאך דא דיזער געגטטאנד אין דעם
גטפרעכע זעלבסט פאן אענדלטזיהן גהעריג
בעליכטעט

מ"ב"ם לא זה הדרך הטוב בעיני אלהים . הלא משם
מחוקקנו נוה למו לאמור : כי תפגע שור אויבך
או

בלייבטעט אונד דאס פרא עט קאנטרא גנויא ער־
ערטערט ווירד : זא קאן איך פֿיגליך דען טעאלאגען
בייא זייטע טרעטען לאסן אונד דאפֿיר דען פֿילאזאפֿען
אויפֿפֿיהרן . עהע איך אבר פֿאן יענעם גענע־
לייך טרעננע ערלויבע אאן איר איהם נאך פֿאלגענדס
אויף דיא רייזע איט זו געבן . אין דען אבזען ער־
וועהנטן מגידים (זיא זינד גדרוקט אין זולצבאך ,
בבית ובדפוס האשתפֿיק כ"ה אהרן ובנו כהר"ר
זעקל זלן , בשנת בני וחכמתי הקטיבה לפ"ק) פֿינדן
זיך ערקלעהרטע שטעלען דעם פסוק דיא אין
דער טאהט טקאנדאלע : זינד . אלס איינע פראבע
ווילן איך נור פֿאלגענדע שטעלע אנפֿיהרן : (הושע
ב' , ד') קריגט איט מייער אוטר כלומר דאס איז
כנסת ישראל דאס יעניגי דור דאס איז מיין אוטר
זו דעם דור וואס נאך זיין ווערט . קריגט אן זאגט
דאס זיא איט איין ווייב מיט אן איך איט איר אאן בין־
אן זאס זיא אבקעהרן איר זנות פֿון איר פנים אן
איר אוסקייטונג פֿון איר בריסט כלומר דער סדר
איז דאס אן דיא הורן דריקט דיא בריסט דאס זאן
זיא איט טאן" . — אונד דעמאך גאב איין גוויסער
רב , דער אך אונד וועה איבר דיא אענדלסזאהליטע
איברזעלונג טריע , דיזער אונווירדיגען איברזע־
לונג זייענ הסכמה ! זואר קאן איך איר זעהר זייבט
דיא אנטוואורט פֿארטטעלן , דיא דער רב הירוץ
ערטיילן

לו תמורו תועה השב תשיבנו לו, לף כי לא נראה
לים תועה בדרך לא טוב, הנמהל מלהשיבו בדרך
היטב?

ערטיילן ווירדע, זיא ווירד אונגעפֿעהר זאלויטן:
ווייר קעננען ניכֿט איאור דאס גאנצע בוך דורכֿלעי־
זען, ווען ווייר אונזרע הסכמה גיבען זאלטן; זאלייז
זועט קאן דיזע אנטוואָרט גיגיבען? ווער זיהט ניכֿט
גלייך איין, דאס היר דער רב לוויטן קעננען אונד
וואלטן ניכֿט אונטרשיידן וויל! אוס דאך אויך יע־
דער לעזיאר דאס גאנצע אונטקריפֿט דורכֿלעזען,
עהע ער זיהק זיין אויפריאטור ערטיילט, וואי־
רום זאלדיס דער רב ניכֿט אויך טוהן קעננען?
אבן בדענקט נור, וועלכֿע מיבלע פֿאלגען זאלכֿע
אונויטלכֿע מוסדריקקע, בייא דעק גאייגען
הויפֿען נאך זיך ליהן, בזאנדערס וען זיא נאך
אבען דאריין דורך מיהרע היליגע טטעלטע זאנק־
ליאניר וועדן! — זא פֿילן אבטיעדע, אונד
נון קיין וואָרט אעהר איט דעק טעאלאגען. —
דיא לוייטע מיינוענדונג גיבען יענע מיבערזעלונג
איזט אוס דער פֿילאלאגיע הערגענאמען: אבן
וואָרן נעאלין אונזערק אענדעלטזאהן פֿאר, ער
האבע זיך גרעבליך גענן גאטט פֿערזינדיגעט,
אינדעק ער מזבח דורך אלטאר מיבערזעלט.
דען אלטאר, זאגט דיזער גענגער, טטאאאט
קיינעטוועגס אוס דעק לאטיניטן, Alte אדר
Altus (העהע, האך) הער, וויא זא אאנכֿער אונ־
וויטענדער פֿילאלאג גלויבען אעכֿטע, זונדרן

אלטאר

היסר ? הטזוכ נעזנסו ? ל לחי ! ל כעזנהו
פן ירחס ה' ורע כעיניו . לויענך פתח לתם פיך
לשלם

אלטאר איז וואהר עבראיטעש קאמפאזי־
טום , אויס אל אונד טהור , אונד דאהער איין
טפאטע אונד טיאפל" נאמע , דען דיא יהודים
יענען היידניש מפֿער טעלזען געגעבען האבען ,
פֿאלגליך איז דיז איבריזעלונג טעטש מזבח
איינע גאטטעסטרונג . איך אנטטע זוהר
איינאל גען איינען זאלכען פֿילאזאגען דיא אייני־
וועגדונג , דאס עש נאך דיזער עטיאלאגיע איי־
גענטליך אלטאר אונד נידש אלטאר היישן זאל־
לן ; ערהילט אבר דאדורין פֿאלגענדע אנטוואדט
דיא איך גענזליך ווידר בפֿרידיגעט האט . ער זאג־
טע נאמליך ; זו ווש פֿאן דעש אייגענטליכען האבן,
זאגען , טלאגען אונד דערגלייכען אנדער , נאכהער
דאס אונטבען האבען , זאגען , טלאגען ענטטאנד
דען אייט ; עבן זו פֿעהלערהאפֿט ענטטאנד פֿאן
דעש אייגענטליכען אלטאר , דאס אונריכטיגע
אלטאר . — ליהט אבן זו דיזער באערקונג נאך
אין ערוועגונג , דאס אפיקורוש נידש פֿאן דעש
בקאנטען וועלטווייזען Epicur זאנדרן פֿאן
אפקרותא , אונד דאס Hospital נידש פֿאן
Hospes זאנדרן פֿאן אוסף דלים אבטטאמאט ,
זו פֿעלזט יעדר גוויסֿעלגעגן דיא בהויפטונג דעש
פֿילאזאגען פֿאן זעלבטט היכווענג , אונד עש בלייבט
מאלאגיש וואהר אונד געווים , דאס אלטאר

יידישע

לחלם הזה , דכר לחה עמו , לולי ישוב וכחם ורפא לו .

מב"מן

זעזר

גון ווירד האפענטליך יעדער מויפאטערקזאמער זההער איינע כפירה באחדות הבורא . — אונד ווי קאמען מיר דען צו דעם ערשטן פונקט , וועלכער לאהלט 13 הערוטקאמאט , דען נ + א + ט = 13 ; אונד 13 מאל דאס איינצעלנע ט גטריבן ווערדן , קאמט אוס דורכאוים נור איין איינציגער גאטט , וועלכער אלליין דורך זיין אבטיילונג אונד גאטט זאן , ווייל דארין פאלגענדע : אטענדעלזאהלנעס איבערזעלונג איזט זאמט אהר צו גענעמן . זיינע בעהויפטונג איזט וועדן דאהער ערזוכט דיזעס איין אויפאטערק , אונד איינע אנדערע , צו דעם אטטאגראפען , אונד איינע צעגענער , צו גלייך דעם וויכטיגטען אונד טאגלויכטען אונד וועלכער אויך מיר קאמען צו דעם צעטפונקט , דאז מיר אלע פאלגען , אין וועלכער עס הייסט המזבח , דאז זיבענטווירדיגע וועדטכען אפפערטטוי צו גע־ברויכען , אדר אוך זיך גאנץ פרעמד אונד דייטליך אוים צו דרייקקען , דער איברזעלונג דער מגידים צו פאלגען , אין וועלכער עס הייסט המזבח , דאז זיבענטווירדיגע וועדטכען אפפערטטוי צו גע־ייכטער הערקונפט איזט . יעדער זעהרער בעליבע דאמאך קינפטיג דאס אונדייטטע וואדטאלטאר לפלס הזה , דכר לחה עמו , לולי ישוב וכחם ורפא לו .

מב"מן

מב"מן תכבי לעשה כדבריך. (צ פלוני) על מה התיצבת מרחוק? סורה כח תליכו!

פלוני (מכלי שים לב לדברי 'מב"מן, צ מב"ס) דבר קטר לי תליך, כוח כח הכה!

מ"ב"ם כמקום החמת והשלום הזה אין קוד ואין קטר. — אם כניס דבריך, ואם בחמת ובתמיס המה הוניאם תליכו ונדעה יחד לותם, ואם אין, יהיו לך לבדך.

מב"מן על מה תסתיר דבריך? הלמיכה כי לא נפלא ממכי את אשר כמוס עמך, לא כעלם ממכי השולה

זעזער זיך פֿאן זעלבסט ערקלעהרן קענען, וואס דער פלוני זאל זיך ערשט דאס ט זו דיזער ריי" זע אויפֿפֿארדרן קאנטע. דען דא דער פלוני איז דעם מרטאגראפֿען מיינערלייא מיינונג מיזט, זא גלויבט ער דאס זעלבסט מן גאטט גאנץ מיטיג אונד פֿערריכטוגסזאז זו פֿינדן, אונד טרוג מיהם אזוא דאס וויכטיגע גטעפֿט אויך, דען פראגעט איט אענדעלסזאהן זו פֿיהרן. זא פֿיל אבר איך וויס, מיזט בים יעלט אין דיזער זאכע נאך קיין זע" טענען ערטיהנען, אזן וירד איר עם דאהער ניכט מיבעל אויפֿנאהמן, וען איך זאלאנגע דער טטרייט נאך ניכט ענטשידען מיזט, דיא אענדעלסזאהניטטע מרטאגראפֿיע דער פלוניטען פֿארניהע טונד מיאטער גאטט איט לוויא ט טרייבע.

וואלפסואהן.

העולם על רוחך ! דבר כאשר עם לבבך , לכה
ונוכיחה יחד , שים כה כנגד אחיכו משה בן מימון
והוא ישמע וישפוט בין שניכו .

פלוני (ל לבו) כל ימי נצטערתי על אותה מנוה לקדש
עם שמים בפרהסיא , ועכשיו בא לידי ולא
אקיימנה ? מדוע אירא ? אדבר כאשר עם לבבי
ויעבור עלי מה . (ל מב"מן) שים בכוד לאלהי
ישראל ולתורתו הקדושה , הסר החרם מקרבך
ואחרי כן אדבר עמך כאשר ידבר אים ל רעהו .

מב"מן (בצחוק) החרם ? הלא משחק אתה , כי לא
שמעתי ממנו מלומה כל ימי היותי על האדמה .

פלוני הן אף אם אתה הסכות לגזול חרב נוקמת נקם
ברית ה' מידיכו , ולסגור דלתי פיכו לבלתי הוציא
החרם מופה , כאשר כודע לי מהמכתב אשר כתב
אחד מכושאי כליך ויו) הלא בלב כל ירא אלהים
החרם החרמת .

מ"ב"ם

ויו) כאשר ברצה כוכת הפלוני על הרב המלין מוסרר הירץ
וויזל נר"ו , אשר העתיק במכתבו דברי אדוניכו הרמ"במן
על אודות החרם והרדיפה , (מכתב שני) ושם נאמר בסוף
דבריו : אם תאבו להיות בשומים ובכולים ובכוכים
מזולתכם , שאו ובכלו ובכו גם אתם אים את אחיו ,
אהבו , למען תאהבו ! — ואולם שגה הפלוני שגגה
גדולה בחשבו שאדוניכו הרמ'במן גרם והסב לבטל
החרם מקרבנו , כי כבר ידע דבר המלכות להשמיד ולאבד
הרדיפה כזאת בכל מדיכות מלכותו טרם קוניח הרמב"מן
רעיוכיו

מ"ב"ם ומה עשה כי החרמתם לותו?

פלוני חטאתו כבדה מאוד כי זה הימים אשר תרגם התורה הקדושה ללשון אשכנזי, וינו ללמדה לנערי בני ישראל על פי התרגום הזה. ואתה ידעת כי תועבת ה' עושה אלה. כי כן ספרו לנו חכמינו בעת שבעתקה התורה ללשון יוכית הכיא הקדוש ברוך הוא חושך שלשה ימים על העולם, ואם כן הוא בהעתקה ללשון יוכית אף כי בהעתקה לשפת נזויה כשפת אשכנזית!

מב"מן האתכם כפה חושך את הארץ שלשת ימים, כאשר הושאתי תרגומי לאור?

פלוני לא היתה זאת, ואולם בעבור זה, אפני שאין הדור ראוי לכך. — זין)

מב"מן

רעיוניו החולה. כי המלך הגדול פרידריך השני, בשמתו נרורה בנרור החייט, רצה בהכמתו הבשגבה את הרע האמיתי אשר יגיע ליושבי ארצו על ידי הדבר הזה. כי זאת תורת קנאות המקנאים: כן יקום בהכיון בת תקום בחמה; חרב מוקמת לא תציב ל בדבה עד כי השבית מלחום זכר הנרדף! אשריהו כי העביר ממשלת זדון כזאת מן הארץ. דברי אוהבי.

זין) לו רצה הפלוני את הספר מגלון לחד בזמניו / תשובה נצחת הציב לרמב"מן על שאלתו: הכפה חושך את הארץ כאשר יצא תרגום אשכנזי לאור? כי כן הציב בעל מחבר הספר הנ"ל על השאלה הזאת בפתיחה וזה לשונו הטהור:

הוא האומר ויהי אור ויהי אור.

מב"מן (ל מכ"ס) השמעת לחי! לת לשר השיב על שאלתי?

מ"ב"ם (ל מכ"מן) שמעתי לחי, ותרגז כטני, לך כשאלותיו כן תשובותיו שוקל שלא כענין ומשיב שלא כהלכה. (ל פלוני) הוא הדבר לשר דברתי לך מלז בוקר הלי לאמור: ידעתי לכשי מכורתיך ומולדתיך ידעתים כי כניס המה לא לאמן כם ולא סדרים למו במשפטם ובמעשיהם.

פלוני (ל לבן) חויס לי! גם הוא כעוזרין? מי יגילני עתה מידם? לאה, כתכני ה' כידי לא לוכל קום! מה לעשה? אם לחרים, יאמר שתיקה כהודאה

הטהור: והנה כעת שבעתקה התורה יוכית בימי תלמי המלך היה העולם חושך ג' ימים, ואם כן לכוכים היינו בזה (צריך להיות: היו בזה) וגם הלשון יוכי כבר אמר כי יפיותו של יפת ישכון באהלי שם, ואם כל זה העולם חשך כעדיכו (צריך להיות כעדם) מה כאמר ומה כדבר על הפרטות המתגברת בדוריכו בהעתקת התורה בלי שום לוגם והכרח, וכל לשר מתאמץ יותר בזה לאכם יאשב. ואם קדמוכיכו בימי תלמי המלך היה עיכיהם פקוחות ורלו לת הכולך, לכך היה העולם חושך כעדם ג' ימים, לכל לאחכו כבר בקה העכן הלולת (צריך להיות עכן הלולת) לת עיכיכו ולאחכו שרוים בחושך ולא לור, ולכן לין לכו מרגישים אם העולם חושך לו לא ולין שוטה נפגע עכ"ל. ודברי פי חכם חן, ושפתים ויקב משיב דברים נכוחים.

דברי אוהבי.

כיולאה דמיא , וככל מקום שיש תלול הנס לין
מולקין כבוד לרב , לא כן לענין פני כתלמיד ותלמיד
עמו משפטיו . (ל מב"ס) על מה חרפת וגדפת
אותנו הלא לנו לעשות כפי התורה אשר הורנו
תכמינו התלמודיים , והם אמרו וקפרו שהקדוש
ברוך הוא העניש את העולם והכניע עליו תוכף
שלשת ימים על שתרגמו את התורה . ואם רע
בעיני ה' לתרגם תורתו , מדוע כשים יד לפיהו
ונקריש בעת אשר המכשלה הזאת לנגד עיניהו !

מ"ב"ם שקר אתה דובר , לא קפרו התלמודיים מלומה
כזאת , ולא אמרו שהעניש ה' את האדם . כי
שלשה פעמים נאמר המאמר הזה : במסכת
מגילה , ח) במסכת קופרים , ט) ובמגלת
תעניות יוד).-- במסכת מגלה קפרו המעשה מתלמי
המלך

ח) פרק ראשון דף מ"ת .

ט) פרק ראשון הלכה זין והלכה תית .

יוד) בסוף מגלת תעניות . ויותר מלאה במגלת גם המאמר
הזה כמכילתא כוף ל פרשה פרשה י"ד וכ"ר . ומשלשת
קפורים האלה תרתי שלין שדותין מכוכת , וכבר העיר
בעל אמרי בינה על המעשה הזה בספרו פרק זין , ומעט
ממנו העתיק לדוגמא הרמ"בן בהקדמתו לתרגום
לשכחזי . גם בירושלמי דמגלה פרק קמא זכרו ההעתקה
הזאת ולא קפרו דבר שכנגד אותם כע"כ בתים ושלא גלה
להם מה שבקש ממם , רק הדברים נאמרו כפשוטן כי כן
נאמרו

המלך שכנם ע"כ זקיניס ושוטיכוס בע"כ כתיס וכתן הקדוש ברוך הוא עצה בלב כל אחד ואחד והסכימה דעתם לדעה אחת. ואם לא נאמר דבר מהמושך לשר היה בעבור זאת. — במסכת סופריס ספרו גם כן הדברים האלה כאשר המה נאמרים במסכת מגילה. גם בהלכה שלפניה ספרו מעשה אחר באמרם מעשה בחמשה זקניס שכתבו לתלמי את התורה והיה היום קשה לישראל כיום שנעשה העגל שלא היתה התורה יכולה להתרגם כל צרכה. וגם פה לא אמרו דבר מהמושך. לך במגילת תענית לבדה נאמר: ר' נטעת שבו נכתבה התורה יוכית בימי תלמי והמושך בא לעולם שלשה ימים. ואולם כל היש משכיל ובר לבב, יקבל המאמרים האלה על מאזני שכלו ויכריע ביניהם, כאמרם בלמוד קטום מן המפורש. כי מה שאמרו פה מהמושך, אין זאת כי אם כנוי לצרה, כדרך העברי לכנות הצרה בשם חושך, והצרה הגדולה היתה בעבור זאת, שלא היתה התורה להתרגם כל צרכה, מפאת קוצר הכתב הלשון אשר בו נעתקה. ואז יהיו המאמרים האלה משולבים זה בזה.

מב"מן מהשבותי כמהשבותיך לחי! כמאמר הזה. לך זה דרכם כפל למו: עוזבים תרקות יושר ללכת בדרך

לאמרו בירושלמי הכ"ל בלי שום הגעה וספור: י"ג דברים שכו לתלמי המלך. יהיה לזיך שיהיה ערבוב דברים עם בכאן.

המחבר.

בדרך עקלקלות; לא יחפצו לדעת הדבר על מכונו ולהשיבו על לפניו כמשפטו, כי אם כל חפצם וכל תשוקתם להרחות כותם לבנות ולקתור לנטוע ולעקר; בתיהם קורי עכביש, יקודתם על קו תוהו ואבני בוהו ורוח כשפה בהם ואין. כעל כן תפוג תורת אלהיכו, על כן לא עמד טעמה כה, וריקה כמר. גם זאת עשו לך עם ספריך אשר כתבת, החפיצו עליך דברים אשר מעולם לא עלה על רוחך, העמיקו שאלה הגביהו למעלה, כמשל בפי חכמי התלמוד, לעייל פילא בקופא דמחטא.

כ"ב"ם צר לי מאוד אחי! צר לי מאוד. איך נפלת עם אלהים, וידעת פלאים בית ישראל! ואם למכם לקחה אזכי כבר שמך מזאת, ואלי דבר יגוכב זה ימים רבים ממשפטם וממעשיהם, לא האמנתי כי פעמה הרעה הזאת מקצה עד קצה.

פלוני (בלבו) אכי כמעט רגע עד כי יעבור הזעם, על כן לשים עתה ידי למו פי? והיה אם כלו לדבר אז אקום, כי קרוב מצדיקי, מי ירשיעני?

מ"ב"ם אחי בעניי הכינותי הספר יד החזקה לתועלת בני ישראל, כאשר כתבתי בהגרת לתלמידי יוסף בן יהודה לאמור: יא) קנית קנאתי לה' צבאות שרציתי האומה בלא ספר מחוקק שלא יהיה בו לבד עיון אחתי בלי מחלוקת ולא שבושים. ואמרתי

מעתה

יא) עיין בהגרת הר"מכס ד' ט"ו.

מעתה לא יחלק עוד העם לחצי זה ילך בכה וזה בכה ; כי אם דרך אחד לכולם על פי הספר הזה ינאו ועל פיו יכוזו , ולא תרבה המחלוקות עוד בישראל . ועתה שמעתי כי היה הספר הזה לאבן נגף להם , ועל ידו רבו כאן רבו המחלוקות והשבושים .

מב"מן כן הוא . כי בעת רצותם דבר אחד מספרך מתנגד לדברי חבם אחר , או אם יעלה על רוחם שדבריך סותרים לדין ערוך בתלמוד , או בזיעת אפם יעמלו , לא יסקוטו ולא יבוזו , יאברו חמרים חמרים משאלות ותשובות , מקושיות ופרקות עד כי השוו דבריך לדברי המתנגד . הבזאת חפצת ?

מ"ב"ם מי בקש זאת מידם ? אם דברי מתנגדים לדעת חבם אחר , יהי לו את אשר לו ואני אלך לדרכי ; ואם דברי סותרים לדין ערוך בתלמוד הלא הגדתי כבר בהגרת מיוחד לריעי פבחם בן משולם : שלפעמים לקטתי דין אחד ממאמר שבא בתלמוד לגבי גרדא ודרך משל ומתן ובתברר לותו הדין שלא במקומו ולא ידע לדם היכן יבקש . — וגם אם שגיתי , מה בכך ? התלהים אני ? — (ע פלוני) דע וראה כי מטחתך רבה אשר חטאת לאחיכו משה בן מבחם . לך התרפס , אולי ירצה את עוניך ויאמר לך סלחתי ! —

(התחימה במחברת הבאה)

ג

מאמר המלואים

מאת החדון פראפעסאר געדיקע, נעתקה ללשון עברי ע"י יוזל פיק ראכנאוויץ *)

(המשך הציוך למחברת הרחצונה נד ע"ז)

כי כשיש עיניכו לבחון הטיב במאזני צדק ומשפט, מעלות וקטרוגות דורכו לפני לנחכו בו היום, מכלי שמוע קול רנת קופרים לחדים לפני רבו שמחה לבו ויהללו טובו בשערים, כי הפריבו לדבר ביתר שלת; ככל זאת ישמח החכם העומד על משמרתו בעיניים פקוחות, ברחותו כל הקורות לפני הקרם ה' לבו בדורכו בימיכו זה כחמישים שנה, כי הקיר החל הרחמן עכן המכללות, והפיץ לפילת השכל, להאיר עיניכו, להרים נפשכו, להרבות שלימת האדם, ולחבר חברתו במחברת החכמה והדיעות, השמחה תגחיל פניו, ופיו יכשר לחמור: הן קרבה שנת הגאולה, כי החיתה החכמה העליונה את נפשכו, ותעיר הממשלה היקרה, הכשלמה על ידה, להרים קרנכו, ומה רב טובה ותוספת לפני הופיעה לבו בחמלת ה' עליכו.

(*) ל ירע בעיני הקורא הכשיש בשומו לפניו עכשו המאמר הזאת והעתקתי, לדמות לאת ל לאת, ולא ימלאון יחדין תמיס. הלא אמרתי במכתבי (לפני נדפס במחברת רחצונה מכרך זה נד ע"ב) לחמור, לך גדולה היא (עכשו המאמר) ולא לוכל להעתיקה כלה לעת עתה, לכן לא נקח רק חיזה עניכים בכלל להעתיקם.

דברי המעתיק.

ספר כלסות גוים, כברתו מוטות ברזל, כשברו רתוקות
כחושה, אשר שמו עליהו בתירחפץ המלכים
הלכזרים הרחשוכים, ולך בקלה גבולן מזרחה, כשאר
עוד כמעט זכרם. כלכדו טיבעך, נערא, ופילים,
למיניהם (א) כן המה סוס בשבריהו, המה הרגיזו יושבי
ארמה, וכתנו מורך בלבבם, כל יוכלו בקות כקש היקר,
ופעולות בפשם הרמה, לכך זכרם, תמו לבלה, לא יחרד
עוד איש מם ורוח ה' כי גדלו וכללוהו לדק ומשפט ומישרים,
והעלילה כרות בכרתה, כלכדו הדעות הטפילות בחלשה
יד עריצים, קפלה העולה פיה, ולשונה לשפר תדבקה;
ותגבר החכמה הבעימה ותישר דרך מושלים, להטות
לתבונה לחזקם, ולבם להשכיל, ותלמה בכושם שבטה,
להרבות, לפיטיב, ותשם חיל, רב פעלים, — ומה
בכבד שם פרידריך, קאטארינא, יאזעפום, גוסטאף,
ולעאפאלד. (ב) בדברי הימים להמחוקקים מה רמן
לויהם מה יקרו חוקיהם לשר שמו בעין טובה ליושבי
ארמה, ומה נכזה הרשעה, לשר שבחה בחמת לפה
בימי הלכזרים בימי גרעגאר ופערדינאנד (ג) למויהם,
כל יושבי מלכותם. עתה לארץ תשב, דומם כל ישמע
קולה, וזכרונה תועבה. החכמה והשכוה, השלום והריעות,
עשו חיל גם יחד, וכפגר כמשם, וכשקן כתעב זכרון
מעשי הרשעה, ותכבל שמה בכבלות עשתה, שלום ושלטן
בימיהו עתה כרוב מקומות תירחפץ, כתושב כחזרת ועבוד
כל חיש את הלל העליון כפי מתשבותיו כל יירח מלכבת לא
המתקדשים כל יחרד מחרון אף המטהריסלף כל יתת מחמת
המליך לגלות מחשבותיו הטהורות לטהר ולהשלים כפה ריעיו
ועמיתיו. לך בכל זאת לא נשלמה מחברת הבנין המפואר הזה
בכל חלקיו ואיבריו, כי לא כרשה הלשוה הריעות בכלל כלה,
כי אם במשפחות המוכרים לגוייהן בחמונתן. הן הנה

כרתו

כריתו ברית החתום וגרשו עדת ישראל מקרבכם — עזוכם
היה העדה הנלחמת הזאת , שכולה היה וגלמודה , ואין
איש מתפף לותה בתוך התקיפות למיניהן . רבו תנחות
לבם , וגרת נפשם כמורעת בוסנת , מר לה מר על עניה
ומרודה ; לכן ברוב הוח וכרוב שמו של החדון היקר והנכבד
דאהם כי נכמרו רחמיו על החלמנה הזאת , ויכתוב לחרי
ביתה והשכל , דברי יושר ואמת להרחות למלכים ושופטי
ארץ , כי גם לה משפט הנחלה בארצותם , וכי נדקו דבריה
בחמרה " למה תגרש , הלא גם תנכי נושאת עול המלכות ,
" ולמה תגרש מפחתה ולהתפף בתקיפות המדינה
" למתלקותיהן כגר כחזרת " — אך נעקה ואין מושיע לה ,
עד כי גם החדון הנכבד הזה את נפשו נכפו , ויען דברי
נדק ומשפט , והוכיח עמים כלם , כי לא כן עשו , כי
תועים הם במעשיהם ; וכי לא ישלימו הנלחת מדיניותם
לגוייהם , בהחרימם ובהבדילם הישראלים מהם . אך
בשלומם שלום לכולם , ואך אז יכוחו עד תכליתם ואות
נפשם לטובה , כי ייטיבו גם עם היהודים , להתנם
לחן ולהסד בעיני רוחיהם . ומי האיש אשר ישים ידו בחקו
ולא יפרוש כפיו לאל עליון , להת תודות אלף לו , ולהתפלל
אליו , שיברך את האיש הזה ומעשיהו ? אין זה כי אם
איש רוע לבב , איש בר עין , איש נשחת נפשו מכעוריו ,
ומתאר ברחותו טובת איש זולתו , אוי לו ואוי לנפשו כי
גמל לו רע , אשרי החדון דאהם אשר החלין בעד היהודים ,
אשרי קבריו הקופרים אשר שכן ושלשו הדבר והרבו לדבר
בו ואשרי העם שככה לו — הנה העיר החדון הזה בדבריו
היקרים , את רוח מוסל תדיר בימינו , קרוב לתרצנו הוא ,
כי את הדברים האלו על לבו , ומה גדלו מעשיו , מה
כפלאו , ומי יתן ויעשו פרי כפי משאלות לבו . — וכלב

טוב וכפס קפלה לנכי לגיד היום , כפס מלא בשורה, כאזרח יושב תחת ממשלת מלך תקיף , לוסב נדק ומשפט, כי גם מלכנו המדיר פרידריך ווילהעלם לנשתו רוח נדיבה. לף הוא רואה רעת העם העשוק הזה ואת לחציהם , ותושע לו חכמתו וקמת חכמיו ויועציו , ויבו להכין בית חנוך לנערי בני ישראל לחזקו ולאמצו למען ילמוד ימים רבים , לתקן ולהשלים בו כחות כפשם ולהנהנם בדרך היושר והטוב , גם במעשיהם גם במחשבותיהם לטוב להם לדור דורים. — שוש ישישו ותקותם מלאה כפשם לרחות פרי מעשיהם אשר עשו ותקנו להרים כבוד ישראל . מי יתן הקהל הנכבד הזה , הבא לרחות מלואת הבית הזה , אשר לא ישמח כמוני ביום המלואים הזן גם אחד יקפון כעת פיו , מלהתחנן עמדי ליוצר כל , להחזק הבית הזה ולקמהו בישועתו . וכל איש יקר רוח , התפץ בטובת הנשיא זולתו , יגיל וישמח , גם בבו גם במעשיהו . — מה רבו עמקות לבבי , מה עצמו . — ולף בזאת הנשא מעט מהם ואבליגם ואשים פני אליהם הנשיא הנכבדים , ואך לרגעים אחדים , כל תהבד עליהם מעטתי , להשיב שאלה אחת הבולטת מתוכות הבית הזה . הם יודע

הנכון הדבר וטובה להממשלה לשים
עיניה גם על נערי בני ישראל להיטיב
ולפאר גדולם ולמודם ? החובה היא לה
ומה היא התועלת אשר תבוא ממנה , גם
להממשלה גם לעם העברי ?

לדעתי נדקו דברי העם הזה בהמרם הלא גם לנו הכל מספיקות החדשה אלה ביקרת והוד טבעי התבונה , הלא

הלא גם לכתבו מוכשרים כמוהן לכל השלימות, ולמה נגרע מהן? למה תעזים כל ממשלה וממשלה עיניה רק על גוייה המתמידים זו לתכו, ותקיב עיניה ממנו מלדאוג גם עליהן, להטיב להן ולפאר תכוך כניהן. הלא בחכמה ובטובת יד בטח הכורח בטבע מין האנושי בכלל, הכאות הגדולות והרמות, אשר בהוציאן מכח לפעולה תרחיבנה לרחב יצורי עולם, ותורלכהו תחת כי יהרוס לומן וישכך בעצלות יד. הלא תחטאו כי תכזרו קיבת ותכלית הכורח כי תתחמנו להקים גויס רבים, להושיעם בימין לדקכם להוציא כחותיהם לפעולה, ותשפילו ותכניעו העברי להרסו ולאבד כחותיו אשר בו. וכי תחמרו מיד העליון יהיה הדבר הזה, הוא הטיב לקנת לבשים להרבות הללחתם במעלות רבות לאשרם, והרע להעברי אתת לו כל אלה? חלילה! לאלל רוממות העליון, ולכבל הטוב ומטיב לכל בכל, ולחשוב מחשבות רעות בסכה! לף גם קתירתו לעין כל, בכל מאמר וספור מספרי הימים. כי בכל חלקי הארץ, לכל שבטי מעמדם ומנכם, רחיבו המין האנושי מתאמץ להוציא כחותיהו הטבועין בו לפעולה, ולהשלימן כפי האפשרי לטוב לו ולרעיו. יהיה לוך שיהיה, בכל הארץ ובכל מקום, בכל משבו ומעמדו מתאמץ כל איש כפי כיכתו והשגתו לחקור ולדרוש, הן בעניני מלאכת יד אומן, הן בידיעות משבות ורמות, אשר המה לטוב המין האנושי בכלל. רבים מהעמים הראשונים קראו לאחריהו בימים ההם, ארץ גזירה ושממה, כמהפכת קדום, אשר לא תצליח להתמיד זמן, ובפרט מדינת בראנדענבורג. ומעתה הקיצו ישיבי עפר, קומו ורנו הפרחתה בימיכם, תרגלם הטובה בטוב, כאשר היא היום בערמאניא הלא היא כגן אשר ברכוה, הלא כל טוב ועמים? ולף בחכמת

הנפש

הנפש גדלה והגליתה, כי הוציאו יוצריה כחותיהם, והשלימו
גם נפשם גם ריע יהם, וכזה ברוב מדיבות לוירחפת.
וכבר היה כן בכל הארץ כלה לולי קמו לפעמים אנשי רעש
ושטנו חכמי הדורות והחריבו מקומות רבות, וכל תפארתם.
— ולפי זה לא הוציאו הבורא את היסודים, הכוללים
גם הם במין האנושי בכלל, משארי בני אדם אשר ברא
בעולמו, אתת גם להם כמוהם, כיות הנפש להוציאן
לפעולה, לא בזר ולא מבע, ולא כאחד מנפשם מאומה.
גם הוא יהיה לעם, יפעול פעולות טובות בארץ מולדתו
גם הוא כאחד מהם לתכלית הגדול אשר שם ה' ביצוריו,
בקצבו ייעודו ומעשיהו. ולך במקילות שוכות המה יעלו
הר אלהים, ולך במכסגים חילונים המה נבדלים מהעמים,
לא במעשים החמתיים, לא בקנאת, ייעודם, ותכליתם.
טהו עיני הדורות הרחשוכות, ולא רצו ללכת בדרכי
הממשלה הנכונה והנכספה החמיתי תעו בדרך שגו גם
חזידו. — לך למה זה הלך בדרך למרחוק, להביא רחיות
ממשפטי ודיני האדם בכלל, להרחות טובות המושל
להפש הזה הלא קרוב הדבר לעיניהו, והשכל מחיב לותו
שהדין עמו*), וחוקה אחת תהיה גם להם בכלל חברת
הממשלה

---

*) הנה תמהו מקצה אחי לתוכחתי, כי חקר הדורש להביא
רחיותיו לנדקנו במשפט מדברי השכל, ולא הזכיר דברי
תורתנו הקדושה האומרת, ושיתם לי סגולה מכל
העמים, כי לי כל הארץ, וכתיב אתם תהיו לי ממלכת
כהנים וגוי קדוש. וכתיב רק עשם תכם וכבון הגוי הגדול
הזה וכו' — ואמרתי להנדיק דרך הדורש כזה. הלא
ידוע כי בעוכותינו, ובעוכות תבותינו גלינו מארצנו
ונחרב

המשלח אשר ישבו בתוכם שריכה לשום עיניו עליהם בכל העניינים, ובפרט להטיב ולפתר גדול ולמוד בניהם בחסד ורחמים, כאשר היה עשתה לאזרחיה ותושביה, ולכל הגרים הגרים תחת שבט מלכותה. — —

וכחרב עירכו, ובשרף מקדשכו, ואנחנו כאשר פזורים כאדבע בכפות האדץ. ולפי זה אם הכיח הדורש רשותיו מהתורה כנ"ל, היו האמות מעיבות גם הן מהתורה לאמור: לא מילינו רעתם לנו, כי אם בעונותיהם, כאשר העיד בם ה' ע"י נביאיו, וכאשר מלא דבריו. ולמען חדול כל מערכות דברים מזה ומזה, הלך בדרך החקירה לזכיכו בדברי השכל לבד. וכל איש נבון דבר, ידע כי לא יוכל איש לבנות את איש ריבו במשפט, כי אם בדברים ברורים מאוד ומאוד לזה ולזה, עד אשר אין להשיב עליהם דבר והן הם דברי השכל הנטועים בלב כל איש, לא כן בדברי האמונה ואמרי הקבלה, כי לא כאמונתנו אמונת העמים, ולא בקבלותיכו קבלות האמות ומי יתן ואקויר בדברי אלה כל תלונה מעלי, כי ידעתי, כי רבים מבני עמי יליכו ויביעו רעתם עלי, בקראם פסוקים שונים זה האחר, כמו וחך במתילות שונות האם יעלו הר האלהים. וחך במהגיגים מיוחדים האם בבדלים מהעמים לא במעשים האמתיים, לא בקבצם, ייעודם, ותכליתם וכי"ב. ומה אני? זך אני בלי פשע, חף אנכי מעשות העם. וגם הדורש לא יעשה רע בדברי כי רק בדברי השכל הוכיח, לא בדברי אמונה, לא באמרי קבלה. כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו. ואנחנו אחי! ותהי נפשי וה' ישפוט שלום לנו, כי גם כל מעשינו פעל לנו. דברי המעתיק.

אם למת הדבר, ועכשו הוא למלך צדיק תמיד וחכם לב;
וחובה היא לו לדאוג תמיד לארצו, לשר היא תחת שבטו
הנעים, מלבד על הטוב הכוללי, אף גם על הטוב
העתיד לבוא בהדור הבא, והוא על ידי הדאגה לשר
ידאוג, כל יקומו בקרבו בניס משחיתים, זרע מרעים,
לשר ישחיתו מעשיו לשר עשה, ויהרסו בניכו לשר בנה
בלב טוב; כי אם יהיו בניס טובים וחגונים, לשר יגדילו
לחכמים, לנבוני חיל, לנבוני שם, חסד ואמת, ולהכיר
בם גם לאחרי מותו ברכה ליושבי ממשלתו הנלחמים.
וכבר נודע הדבר, כי לא תקום ולא תעמוד הברכה הגדולה
הזאת, כי אם על ידי הגדול והחכוך לשר יהיה להקטנים
בקטנם, וכימי נעוריהם, להרחותם כל עת, טוב כל
דבר ודבר על מכונו, עד שיגדלו לחכמים, לשר ידעו
ויכינו ערכת ממשלתם, ויתחמצו גם הם בחגודה אחת
ונדיבת לב לחזק עמודי הממשלה, ולסעד בימין נדקם
מסעד הכתף, זה לעומת זה כאשר עשו החכמים לשר היו
לפניהם, להשלים טובת המדינה למען ישכנו בטח איש
תחת גפנו ואיש תחת תאנתו. ואם כן חיפץ, היצדק
המלך, היגלח המוגל בממשלתו, כי יגדל ויפלר חיזק
שבטים ומשפחות לחכמי לרגו, ויכיח הכשלרים כלי קדר
וערוכה ככוכח, וילכו שוכח בשרירות לב? — הלא
לאחם יחשב לו! הלא ירע גם להם, כי ישחיתו כפשם,
וגם לעבדיו כי ישחיתו טוכם — ואיה טוכו לשר למר
להטיב? איה חסדו ואמיתו, ואיה הבטחתו לכלכל כלם
כאחד בנדק ומשפט, חלף עבודתם לשר יעבדוהו? והלא
פרוע פרעות ביסראל! ויעקב גדל פרע! — ויהודה
מה הוא, כי פרעו לשמלה בקמיהם? ולמה יגרעו בני
יסראל, כי יסיר המלך חסדו מהם? הלא גם הם נתנו

נוחרם

נוחרם תחת עול המלכות, גם הם יקמכו כפי כחם ומתנת ידם משענת הממשלה, והם גם הם מרכיס במעשיהם טובת הארץ ומלוחה, ומה פשעם, מה חטאתם, כי הציב המושל הנדיק ימינו הנעימה לחור מהם, מלקרבם לחברת יושבי ארצו? הלא טוב להגן גם עליהם, להדריך גם אותם ולפאר גדולם, ולהרבות בם הטוב הכללי בכל מכל למען יעמוד לדור דורים. הלא ישא ברכה מאת ה' כי יגדלו הנעריו הרכים החלה, נקיים מכל עון ואשמה, ויעשו פרי להשביע נוטעיהם במעדני ובמטעמי נפש? — וכבר רמזו טובות רבות אשר באו לממשלה ולחברת אחוזתו עיי העבריס הכדחפים והברדפים השלה. וכודאי אם כתבו הדורות הראשונות את כל מעשיהם אשר עשו לטובת הכלל כי אז רבו כמו רבו, אך בהכזריות ימים העליונו אותם למען תשכחנה! ומה רב כחם בעניני המסחר! ולמה לא תשלם הממשלה גמול מעשיהם, למה תשיב ימינה לאחור מלרחם עליהם, לגדלם ולפארם. יוסיפו להרחות כחות נפשם ומעשי ידיהם, כמוכו כמוהם. — רבים היו הימים אשר עברו המושלים בהליכות העם הזה, ומבעו חורות מהם, אף גם ההתעוררות לעבודת הארץ, ושאר תומכות. — ועתה עברו הימים הרעים האלה, נפשם תרום בכבוד, תעלה מעלה מעלה, ובמדינת פריסן חי החיים הנעלה*) אשר רבים נפלאו לחכמתו, ותחד כבודו בכבוד עדת

פלאטא

---

*) האיש הנעלה הזה מורנו ורבנו משה בן מנחם ז"ל מדעקוויא. וכל המאמר הזה עד המשמחים אלהים ואנשים, וכל המאמר אשר יבוא עוד לקמן בן חשב וכן עשה עד ולכל בשרם מרפא עליו נאמרו.

פלאטא נייטאן ולייפניץ אשר עמדו לכם עמים הוא
האיש אשר לזן ומקר והתאמץ מאוד להריס ככוד עמו,
ולהדריכם בדרך הסלולה: ויהי להם לאות בלמודיו ובמעגיו
היקרים. וכבר קמו והתעוררו לחגיש נכבדים, אשר
למדו ממעגיו, והפריחו כרכה בעמם ומעגי ידיהם גלתו
כי רחיבו פרי עצם אשר נטעו בגן החכמה והמדע, המשמחים
אלהים ואנשים. ומי האיש אשר רוח יקרה בקרבו ולא
ירחה בשמחת לב כי יפריח הגן הזה, לעלות נכה ועשות
פרי, וישאל ממושל הארץ, לעדר ולעזק ולהסיר קמשונים
ממנו, ולהטיבו לעשות פרי רב הטוב לכל. מי האיש
אשר לו נפש חכיכה, ולא יפק רצון מהמלכות כי תרחם
גם על העם הזה, ותקחהו בזרועה הנטויה, בחמלה
ואהבה, להושיעו ולהרבות אשרו. — אהובי הנכבדים!
הנה קראה העת היום להאריך בדברי ואם כי אפס קצהו
הרחיבי לכם מהדין והמשפט אשר לעם הזה ידעתי גם
ידעתי כי די בזה לאנשי יקר רוח כמוכם המבקשים שלום
ויון האומות בכלל, להשיב בדברי אלה, השאלה אשר שאלתי
בתחלה: הנכון הוא ואם חובה היא להממשלות
לשים עיניה גם על ילדי העבדים, להטיב ולפאר
גדולם וחנוכם. ועתה אדבר עוד בדרך הכלל על הפעולה
אשר תבוא ע"י המעשה הזה, אשר תנקמו עושים היום
בחכוכת הבית הזה.

כבר נודע ונתאמת הדבר מדור דורים כי אין טוב להאדם
להריס כבודו, ולאמן כחות נפשו כ"ח ע"י האמון
והלמוד הנכון לבדו. כן היה הדבר בימים הראשונים
כאשר מצאנו כתוב בדברי הימים למלכים הראשונים, אשר
גדלו והצליחו כל עת אשר הלכו בדרכי יועצים ושמו מצות
חכמיהם, ושמרו משמרת נכוניהם, אשר שמו להם בעבין

המכון

החכוך לבניהם, ולאכדו מהר בסורם מהם ועזבו תורתם.
וכן הוא בימינו עתה. מי לא ידע הפעולות הרבות אשר
עשתה קאטהארינא השניה ברוסלאנד, מי לא ידע איך
ספכה בחכמתה לחרמות מוסכות השממות והמדברות הרבות
אשר היו לפניה בארץ מלכותה, וכל זאת לא כהיתה ולא
בתה אם לא הכינה בתי למוד וחכוך לחכך ולגדל הילדים
הקטנים, ולהרגילם מבעוריהם לחמץ כחם, להריס כפשם
ולהרחותם הטוב הגדול אשר יבוא להם ע"י הזרוז, ההתמדה,
המלאכה, והידיעה כל אחם ואחם למיכהו, למען יגדלו
ויהיו לאכשים אנשי חיל ועושים מלאכת מחשבת ועבודת
כל אומן יד. וכן עשתה המלכה הגדולה מאריא טערעזיא
ברחבת ארץ מלכותה, להקים לה עבדים נאמנים בבריתם
עובדים עבודת האדמה ושאר עבודות ומלאכות על הדרך
הטוב. כן כהיו בתי למודים רבים במדינות גערמאניא אשר
קובעו והוקמו בדרך אשר הראה להם האדון ראָבאָוו
ואקפו תבואות הרבה מזרעם אשר זרעו לברכה. ועתה
מחדש בעיניהו רעיונו אשר עשה לנו אדוננו מלכנו יר"ה,
להרבות הטוב הכלל בימים הבאים, ע"י בית המבוך אשר
הקים ליולדי העבריים. לא לבוז ולא לשקר יהיה גם
תקותי גם הבטחתי, כי לא בחלום אדבר, כי אם בטוב
טעם ודעת לאמור יגדלו הקטנים האלו הנגדלים פה ע"פ
קדר נכון והגון, לשמח אלהים ואנשים, ונזכה לרחות
גם מהעבריים, אנשים טובים לכל מלאכה ועבודת הממשלה
בכלל ובפרט.

הלא ייטיב הנער את דרכו, בהרחבו לו מבעוריו
גדולת גבורות הגבורת אשר עשה בעולמו; היחום
והמנטרפות אשר בינו לבוראו, ופלאי פלאות אשר הפליא
לעשות

לעשות בכל יצוריו ? הלא יפעלו כל מדעות הרמות והמעגלות
המלו כלב הנער הרך , וזך מכל פגם , לעבוד את בוראו
בגיל ורעדה , בלהבה טהורה וקדושה ? הלא ייטיב לבת ,
בידעו ערך כל העניינים מקצתם עד גדלם , וכל המעשים
הנוראים אשר נעשו בכל דור ודור מספחה ומשפחה ,
ועוד , למן היום הוסדה הארץ עד עתה ? הלא ייטיב כי
ידע כל טובם אשר פעלו וגמלו לבפשם , הלא יקיר מלהרע
כי ידע הרע אשר עשו , ואשר הריעו והשחיתו את בפשם
להורידה לבור שחת ? ובפרט כי ידע הבער מנעוריו את
דרכי וחוקי הממשלה אשר הוא יושב בה , יתר שאתה ,
ויתר ארץ מולדתו מארץ לחרת , כי ידע תוכותיו אשר הוא
חייב לתקי לחמוכתו להחזרחים והתושבים היושבים אתו בכל
מלכו . — הלא יטה ברצון טוב את שכמו לשאת עול
המלכות ? הלא יחפוץ בבפש חפצה להתחמק ולקבול מבלו ,
ולעבוד עבודתו בשמחה רבה , רב משאדי הלבבים אשר
לא בחכמו ואשר לא ידעו גם טובותם גם חובותם לבם
ולארץ מולדתם ? — הלא יבוקו ויחבדו דעות ותורות
כפקדות וחמוכות טפילות , אשר הולידו בקרבם מחלוקות
רבות , שבאה בקימה ורדיפה , ותהייבה לחבן בגף וגור
מבשל ביבם ובין העמים אשר ישבו בתוכם ; יחבדו ויבריתו
מוצלי הדבה וכל רעתם , והטוב החמתי תחתם ישמח ,
וחלום על ישראל . — — —

אך — מה זה הומה לי לבי בקרבי ? רבים מישראלים
הומרים לבפשם , ואולי בקרבם אבבי עומד פה ,
ואובחים לאמור „מה לבו כל זאת ? הלא בלימודי החכמה
„והמדעות הלבד חמוכתבו , הלא ברחוק מעבודתבו הקדושה ,
„בקרבבו להמלכות ותכלית כל ההבהגות אשר הבחילו אותבו
„לבותיבו מימי קדם . הלא בחזקם ידיבו לעבודת הארץ

תפול

„תפול חומותיו הכשגבה אשר היתה לצור חזק להבדילנו
„מהעמים אשר נתנו בקרבם עתה תכריתנה לחומותינו וכל
מנהגותיהם הרכות!" — לא כן לתוכי! עם עברי! לא
כמשבותיכם משבותיהם, חומתכם לא תפול, וחומותיכם
לא תלבד, כי חזק נחזיקנה. כה לחרף המשלה, על
תירש עבדי יעקב, ואל תחת ישראל, נחלת לחותיך לא
תלבד ולא תכרת. כל רע לא יקרלך, חוקיך ומצותיך
הטהורות לא ישבותו ולא תלקפנה.

כי היום אשר דעת אלהים בו, ותורת אמת בלבבו, לא
ישטוש ולא ישטון לחומת זולתו, ולא יהיה עיניו על
ההנהגות החיצוניות המבדילות עם מעט לשפוט משפט
בחרן עליהן. תגעל נפשו הרמה מדכים ושכלת החמוכות,
כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו אשר היה לנחלה לו,
ולו לשר השכיל ברוח בינתו הטהורה, מכלי לקנאות ומכלי
לחרות ברעו ועמיתו החומרים בלבם: רק לבו בעבודתיכו
אמת לחתו, ואהבתו בחשרתו. החכמה הנעלה תשמור
מצעדי האיש היקר הזה, כל יבשל, כל יבשות שלום אחרו,
כל יפר אמות הריעים מבוקתו ומבוקת אחי אמונתו אשר
שם אלהיו חלקו בתוכם, ובפיהם יהיה ידבר עמהם דברי
צדיקים, להלך בדרך היטר, כל ישגיחהו, כל יבוזהו,
אף גם יאמינו בו בדברו לפניהם בשער.

כן תעב וכן עשה האיש היקר אשר היה בימיכו, וכן
היו מעשיו בעודו בחייס בקרבכם. הוא האיר משכת
ליל החכמה, והרבה תורת אמת ביעקב. ומה שמח
האיש הנכבד הזה להורות לכל איש, בלי הבדל האמונה
והמשפה החיצונה, אם תשקה נפשו לדעת דעה, להשביע
ממקרותיו אשר חקר בהשקדה רבה. וכל זאת לא קר

מלעמור

מלשמור המנהגים אשר היו לנחלה לו מאבותיו. ואף גם המנהגים אשר לא כן היו על פי דרכי החקירה ועיון המדע, לא עזבם, אם לא הריעו לאחרת האנשים בכלל, למען לא יכעיס את אחי אמותו. ותקיל בעפו ברחותו הפכפך המקן לחדש דבר באמותו, ויאט מהדרך אשר בקשו רבים מאמונת זולתו להדריכו בו והנדיק דבריו באחרית ימיו בספרו ירושלים*) כי דבקה נפשו בתורת אבותיו. — ויהי לאות עמים, ומופת לאחי אמותו, ומורה לריעיו הנאמנים אשר היו מוכן שמוע בקולו. אלה הם דרכי האיש הגדול אשר האמת מכת חלקו. זכר צדיק לברכה. הבו גודל לו האמינו האוהבי העבריים לילך בדרכיו הטובים, כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרם מרפא.

ובדרך הזה ילכו המוריש אשר יורו את בניהם, ויגדילום בבית האבות היקר הזה בשמחת לב, ובפה חפצת שלום לחיהם כ"י, לטוב להם תחת שבט מלבותהו שלום ושלוה, הצלה ונצח. לא בלעגי שפה יפטירו, לא בדברי זדון וריב, אף לא בשפת שקר ולשון רמיה, כי אם בשמחת ובתמים! רב טוב יבשר לי לבי בקרבי אשר יהיה בניהם הבאים, גם להם גם להמלבות, כי תלבו מישור.

ועתה קומו אבות הבנים ואמותם! קומו הוריש! ותנו תודות לבהם בגילה ורנה כלי מורך ופחד, לאל ומושל הארץ הזאת, ולאשר הטוב פקידו שימו לבבכם לזאת

---

*) כבר העתוק ידידי ר' איצק אייבל רעץ עניני הספר הזה בשכל טוב ולשון נח, במחקף מתק"מ מת קפ"ק וכו' המעתיק.

לזאת וברכו המלך המשיח ותהוה לכל פרידריך ווילהעלם,
ותת הצר הכבוד גראף האייעם העומד לימין נדקו,
וגם התחצים הטובים המחזיקים ידיכם, כי המה במעשריכם
המה טרחו ויגעו להכין ולהקים הבית היקר הזה. על
השקדו את נפשותכם ואל תחללו מעשיהם הקדושים, על
תפנו לדברי הבלות ועקשות פה אשר יפחידו רוחכם ויעפילו
כבודכם כדברי תפל ושוא. — ראו כי שמע המלך
קל הרחמים את קול שועתיכם, והסיר בחמלתו הגדולה,
כלימתכם וחרפתכם מנגד עיניכם ראו כי פתח לכם שערי
תקוה, שערי כחמה, שערי תושר והצלחה. הנה בידכם
הדבר הזה, להטיב לכם במעשיכם, או להרע, להרים
כבודכם או להשפילו. תשריכם כי תקחו העצה והתכלה
הטובה הזאת אשר הכינו לכם שריכו. תשריכם כי תמלאו
משאלות לבם להיותכם גם אתם לבעלי נכבדים רשומים
לחברת המחצלה. והנה תשאו פניכם כי תמלאו בטוב
ותבחרו ברע, ותשאו עליכם בזיון כלימה וחרפת עולם.
לך בידכם הוא להרבות ברכתכם והצלחת דורותיכם אשר
יזכרו שמכם לטוב, או אז מידכם הוא לכם כי יקללו
אתכם בניכם לחריבם ויאוררו זכרוניכם, בזכרם כי מנעתם
כל טוב מהם. קומו אהובי! והיו לבעלי חכמי לב
ואתן כח, שמעו לדברי גדולים חקרי לב, הרוצים לפאר
גדול בניכם, קומו וכבדו הדור הזה המהללים דרכי המלך
וממשלתו אשר אתם חוסים בה, קומו והקלו טורח גדול
הבאים להמורים אשר יורו אותם בבית הלמוד הזה. עזרו
וחזקו ידי בניכם, והרגילו אותם בבתיכם לקדר, והליכה
בכוכה, לשמוע מוסר, והתמדה, נקיות ועבות נדק,
שמרו ידיהם, והסירו כל לבן נגף ומכשלה, כל יעזרו
ללכת בדרך היושר והטוב אשר שלו ופנו לפניהם התחצים
הגדולים

הגדולים האלו. ולמדתם אותם במעשיכם הישרים, לעשות
חוכתם אשר יחייבו לאחי אמותם, ולויעזבו ארץ מולדתם
ומשפלתם. ואז תהיו נקיים לפני ה', ואל יתא לבבם
בקרבכם כי ישלל לתכם מחר השופט העליון, ההטבתם
עם בניכם אשר הולדתם, ואשר הרביתם בהם יושבי ארצכם,
השמתם לבבכם להם לעזרם ולהעלותם במעלות החוסר אשר
יעלה בם החדם וחי לעולם? או לחרתם בעצלות יד
ויקוצו אחור מלהיות גם הם אחדי עם עומדים במשמרת
המלך ועבודתו לטוב להם?

ואתם ידידי מנהיגי בית התכוך הזה, אתם לבעים
חכמים ונדיקים, אתם הטבתם עם אחיכם,
אל תרפנה ידיכם, אל תעזבו, ואל תטוו, ואל תסורו
מלדלוג על קיום והעמדת המעשה הזה כל הימים. —
הנה כבדתם גם אותי להיות סבר לבם בפקודתכם, להנהיג
המהנג הזה, גם אנכי אהיה כאחד מכם לעשות ככל אשר
בידי ואחלה שאלתכם אם יהיה לאל ידי לעשות. קומו
ועבוד בגן הזה בידים חזקות, ונטע נטעים אשר יגדילו
וישלחו פארותיהם וענפיהם מסביב, ויעשו פרי, להשביע
כפש שוקקה.

גם אתם מוריס יקרים! הנה בידכם הילדים האלו, אשר
כתן לבם ידידי *) זה רגעים מעטים **). שימו
לבבם

---

*) הוא האדון ציממערמאן רמש למנהיגי בית התכוך
(עיין מסכרת ג' נד ע"ג).

**) הדברים האלה כמשכים למה שנזכר כבר שם במאמר
המלוכים הרשמון שזכר האדון הכ"ל, עיין שם.

לבבכם ונפשכם לשמרם כמשמרת הקדשה, ובטוח לבי שתדעו
את חובותיכם הגדולות לפני בוראכם עליכם, שימו לבבכם
ונפשכם למלאות ולהקיים דבריכם בתמונה שלימה, לא כעבור
כבוד הדמיון, לא כעבור קבון כסף, אף לא כעבור קפות
הרוח את הנמשה מיגר ומשבות לב בני אדם אשר לא
טהורות הן, כי אם להיות תמיד עיניכם פקוחות, כלי
רפיון ועצלות, ורמיה, לעבוד בתגודה אחת בחכמה
ורעות ועצה טובה, בעבודה והמיות, העבודה הטהורה
אשר נתנו לכם הנה לבות הבניס ולמותם, הן אשר ישנם
פה עמנו היום, ואת אשר איכם פה, נותנים בניהם
מחמד לבם בידיכם, למשול בם בחכמה ודעת ובלב תמים,
למען ישמחו לבות על בניס בכם, אל יחת לבבכם מפני
העבודה הקשה, חזקו ואמצו! והסירו כל מכשול מדרכיכם
אשר תלכו בו, ואשר תדריכו בו תלמידיכם, השעבו על
נדקת מעלליכם, ויצרת מעשיכם, וקשרו לבבכם בתודות
אשר יודו לכם לבני אחת ודק. הן הנה תחזקנה ידיכם,
כל תרפנה כל תיגעגה מלעבוד העבודה הקדושה הזאת
והנכבדה. והיה אם רחשיתכם מצער, לחריתכם ישגה
מאוד כי כפלים לתושיה, רבה היא שמחת נפש המורה
היצר, ברחותו עבודתו נלחה! על אמונתי כי לא אכזב.
גם אני מורה להורות, גם אני טעמתי פעמים רבים
מתק השמחה הזאת וכעימתה. אך היא מבת חלק המורה
יצר מכל עמלו אשר הוא עמל. אך היא תמתיק מורת רוחו,
ותגהל פניו בשמן ותקל מלאכתו הכבדה אך היא תשלם לו
משכורת שלימה. וכשמחתו לא יתערב זר, כי לא ידעו האחות
כבד המלאכה הזאת, לא יביטו עול המשא אשר נתנו על
שכם המורה, כן תברכו אתם מורים יקרים, כן תשבע נפשכם
בתענוגות בכל אשר תתענגו להטיב עם תלמידיכם כל הימים.

ואתם בניס שמעו לי ותחי נפשכם , דעו ורחו ותכו
לבבכם , להטוב הגדול אשר נתן לכם היום ,
שפרו כחלתכם ביתר שאת ויתר עז כגד שתרי בני ישראל.
קדוש ונורא יהיה לכם המקום הזה , אשר תלמדו בו יראת
ה' חוקיו ומשפטיו , גם ידיעות הליכות הטבע ותולדותיהם
בכלל , ובפרט תולדות ארץ מולדתכם , מצותיכם וחובותיכם
אשר לכם , גם עתה גם בימים הבאים , ל הזידו ואל
תחללו המקום הנורא הזה ותמיד יהיה כבוד פני המלך
לעיניכם , למען תזכרו כי הוא אביכם הדורש שלומכם
וחפץ בטובתכם , כי תשכילו לעשות . — שמעו שמוע
בקול דעת ועבות נדק תורת מוריכם , ותמיד תהייה
לזכיכם קשורות , עיניכם פקוחות , ונפשכם ולבבכם רצויים
בלהבה וחדוה לעשות ככל אשר ימוו לחכם לטוב לכם לדור
דורים . כבדו מוריכם כאשר יכבד כן אביו ואהבוס , וז
יהבו מוריכם גם אחכם , אחם תהיו שמחת ומחמד
לבותיכם , תגדלו לאכשים , לעשות חיל רב , וטוב לכם
כל ימי חייכם .

ויהי נועם ה' אלהיכו עליכו ומעשה ידיכו כוננה עליכו ,
ברוך יהיה הגן הזה , כן יגדלו שתילו , שתילי
חכמה , מדע ונדקה , אשר נוה המלך פרידריך יר"ה ,
ואשר הקים עבדו הנאמן האיעם לנטעם בימין נדק .
וכן יפריחו תחת ידי הפקידים , אשר עיניהם עליהם תמיד .
ויעשו פרי לשמח מוריהם אשר יורו אותם כלם כאחד
בהגודה נעימה , ונפש חפצת להבה ותקוה . רעכיהם
יהיו כלם יחקו חכותיהם הטובות , וז גם הם יפארו
תפארת מלכנו , ויכתירו כתר מלכותו בהוד והדר , ויהללו
כל חפצי ארץ מעשיהם בשעריס .

הערות

ה ע ר ו ת

לתועלת המתחילים אשר לא קראו דברי הימים וספורי הדורות לאמרתי להגיד פה בקצור משפט האנשים אשר נקבו פה בשמותם.

(א)

טיבעריוס מלך רומי (בשנת ג' לחלפיס ו"ל מאות וע"ה ליצירה) היה ליש גבה לב לאכזרי לא ירחם, ליש חמס, ובעל קנאה, מתעצב בתענוגים. ומקנאתו הגדולה אשר בערה בו, הרג בן אחיו גערמאניקוס אשר נבחר, כי עשה לו שם בארץ, ברוב גבורותיו אשר הראה מזו במלחמותיו. וכזה קרה לכל ליש שם ויצר לב, כראות הבליעל כי נכבד הוא בעיני העם. וימת גם את סעסיאנוס אשר השים למשפה במלכותו, ויעש גמולו כראשו, כי לקח משומרי הסף אשר לו, כסה לותו בשנתו בכסות המטה, כל ישאה רוח, וימת בנר בפניו.

נערא מלך רומי (בשנת ג' לחלפיס ה' מאות וי"ד ליצירה) לא קם כמוהו מלך לאכזר ואכזר לב, הוא סמית את אמו אגריפינא שלולא ויצו להרוג את מורו סיקר זענעקא, גם יועציו ואשתו הראשונה, ואת אשתו השניה דחה ברגליו הראה ותמות. וילך שולל בשרירות לבו הרע, ויפזר כסף רב למלחמות תחות כפשו, והרבה עשות זמה והוא גם הוא זה להשריף בלילה את העיר רומי המפוארת למען עשות לו שם בארץ, כי יבנה אותה מחית. ויהי כשמעו כי נודע הדבר להעם כי מידו היתה זאת להם וירע בעיניהם, ויסם עלילות דברים להכוזרים אשר דרו שם, (כי הוא היה משובחי החלילים) לאמור הם עשו התועבה הזאת

בשנאת לאומתם. ויקח כל עשרם מידם, ויגרשם מארצו, ויהרג הרג רב, גם הלביד לכשיס רבים מלאומתו, ויקח רכושם, ויפקח כפך רב בעושק וגזל, ויכן היכל זהב, לכבוד שמו. ויהי בימים ההם, ויפח העם, ויתרדו בו. ויקם ויכם הוא וכושע כליו, ויאמר אליו, שלוף תרבך ודקרני בה, פן ישיגוני לוויכי ויתעללו בי, ויקם הנשר וידקרהו.

פֿיליפוס השני, מלך שפאניען (בשנת ה' אלפים ג' מאות ליצירה) דבק מאוד בלאומתו, וירד בעמו בפרך, ויאת את כלו כרוע לבבו, הוא הכין בית משפט האמוכה, (אינקוויזיציען) והלביד בחרב ואש, כל איש אשר האמין לאומה אחרת מלאומת הכוהרים המכוכה קאטהליקי, ויעש מלחמות רבות בגולל גבה לבו לרדות בעמים, ולעבות אותם להמיר דתם בדתו, רבים מללים הפיל, מנשר עד זקן, טף ונשים עד כי נחלש כחו, כי כלו הולעים בנפשו ויבגעוהו ויאת.

(ב)

פֿרידריך השני מלך פרייסן (בשנת ה' אלפים ה' מאות ליצירה) עשה מלחמה ימים רבים ויהג את חילו בחכיכה וכפש טובה, ובשרתם לו לר. רבה היא תקפו וגבורתו וידו החזקה, אשר הרחה לעמים רבים, בשבע שני המלחמה אשר הלחם עמהם, עצמו תחבולותיו ומעשי הקרב אשר עשה נשם ולחפארת לו ולבבו. ותשקוט המלחמה ויושיב מלוד לחבשי ארצו, למלוות מסרונם אשר החסרה להם המלחמה. ויכן ויטע להם מקומות רבות אשר בקרבו, ויעש בחיים לכלכל בם חבשי נבלו הבלשים הוא הקים לנשים נבונים להרבות חכמות ומדעים במלכותו,

במלכותו . והוא גם הוא חבר ספרי מדע ומליצה ודברי
הימים למלכותו , ויכן כתלות למספט לספוט עמו במערים ,
בקטון כגדול , ויכותו גדרים רבים לחקות בשבט מלכותו ,
וכל הגרדף ממדיכות לחרות על דבר לחוכות ודיעות וכל
קכם לב ויער הולך , אלין במלטו . כי לא הרע לחים ע"ל
לחוכתו ועבודתו לאלוהיו , אם לא הרע במעשיו לבני
אדם , ויעד על כסאו השקט ושלכן , ויהיו ימי חיין שבעים
וארבעה שכה ויגוע ויחת .

קאַטאַרינאַ השניה מלכת רוסיא (בשנת ס"ח ת"מ וכ"ה
ליצירה) אשה חכמה וטובת שכל , ידיעה
בכל , ותעש חיל רב ותכבוש ארצות רבות , ותאהב כאם
את יושבי ארצותיה לתת לאם ברכה , ותקרא לחכמים וידעני
דעת לעזרתה לה , לסרים כבוד עמה ולהרבות הצלחתם
ולושרם .

יאָזעפוס השני בן מאַריאַ טערעזיאַ מלכת הונגארן ,
מלך לבדו לאחרי מות אמו המלכה (בשנת ת"ק
ס"מ וארבעים ליצירה) רמו מחשבות הטהורות , גדלה
כדבת לבו , הוא היה אוהב את הבריות ומשמח בטובם ,
ויתאמץ מאוד לעשות לטוב לדבי יושבי ארצו ומכהגיהם ,
אשר היו להם לפני מלכו עליהם , הוא טרח ויגע להסיר
כל מכשול מדוחם הבלתה , ויתקן תקנות רבות להדריכם
בדרך היעד והטוב לכל אדם , מבלי הבדל לחוכות ודעות ,
ולכן לא עזב חקדו ואמתו מבני ישראל , ויחל להסיר ממהו
כלימה וכוז , וירים כפשהו בכבוד , לאפסהו בחקיפות
יושבי ממשלתו , והתעורר אותו בחכמה וחמלה , לשמוע
בקול מצותיו , מה עשתו הכנותיו אשר הכין לעבדיו . —
אך אהה ! כי לא ארכו ימי ממשלתו , כי מת המושל הנדיב
הזה ,

הזה, עמום תולעות, לאחרי מלכו עשר שנים בהשקדה רבה, ולא זכה לראות פרי מעלליו, ותבוזות זרעו אשר זרע לברכה, שמו וזכרו לדור דורים.

גוסטאַף השלישי מלך שוועדען (בשנת ה"א ה"מ ול"ח ליצירה) היה חכם לב ובכון דבר היה מיל ורב פעלים, הכין הכנות רבות לטובת תכנו ממשלתו ויוליכם בכושם שכטו ובחמלה גדולה, ובכל זאת קמו תנאי רשע וזדון, וקשרו קשר להרגו, ויורו בו המוריס, ויחל שניס ושלוש ימים. ובימי חליו לא שפך כוז על חויביו לא רגז ולא אמר לכלותם, ויתחזק על המטה, ויצו לבכו אשר ימלוך אחריו לאמור לא תקום ולא תטור את רשת המורדים, את הפלגים ע עליון ירע ועשה כטוב בעיניו ואל תסור מן הדרך היטר, ובנפש כפשו היקרה, התפלל לאל עולם שיגליח יושבי ארצו, ויפלח עון מבקשי כפשו ויגוע ויתת.

לעאפאלד השני הוא אחי יוזעפוס ז"ל היה חכם ובכון, היטיב מאוד לעמו והרבה לעשות חסד ביושבי על כפאו היטרה במדינת טאסקאנא ואחרי מות יוזעפוס עזב המלכות הזאת לבנת על כפא אחיו וילך בדרכיו, ויסבובו עמיו מאוד מאוד ויחלוך כשתי שניס ויתת.

(ג)

גרעגאר השביעי היה אחד מאבי הכהניס (פאפסט) לאמונת קאטהליקא, היה גבה עיניס ורחב לבב, ושם על כפא הכהונה שלו (בשנת ד' אלפיס ת' מאות וכ"ג ליצירה) ויכהן בגאוה וגאון, ויסא אותו לרוחב על המלכיס אשר היו בימיו, והכניע המלך הייכריך הרביעי תחת רגליו, רבים מעשיו אשר הרשיעו בם עמיס רקיס

והרע

והרע לסם מאוד, ככתוב בדברי הימים להמלכים ולכהנים הגדולים ההם. —

פֿערדינאַנד הראשון מלך שפאניען ושם אשתו אשר מלכה עמו איזאַבעללאַ, ויצב על כסא מלכותו (בשנת ה"ת ב"מ וכ"ה ליצירה) וימלוך בהצלחות ובחסד רבה, גם בעמו גם בשכניו אשר שכח במלחמתיו אשר עשה, דבקה נפשו מאוד בחמוקתו, הוא הרשיע את היהודים, כי לא החמיצו כחלהיו, והמית רבים מהם במיתות שונות, ע"י ב"ד ומשפט החמוה שלו (אינקוויזיציאן) ויקח את רכושם ויגרש מארצו כעשרת רבוא אלפים יהודים, ובתוכם הרב דון יצחק אברבנאל, וילכו ערום וחסר כל, כע כל בארץ, מלבד שארי החומות, רבות מאוד, אשר החריס ואשר המית, ואשר גרש מארצו, כי לא עבדו לאלהיו וייטיב הדבר מאוד בעיני אבי הכהנים, פאפסט אלעקסאנדר הששי, כי קנא לאלהיו, ויכבדהו כשם התואר קאטאליקא, ומהיום ההוא והלאה כל מלכי שפאניען כשם זה נקראו, ככתוב בדברי הימים להמלכים.

בקורת ספרים חדשים

א

משלי אסף ללמד לאדם דעת מוסר השכל במשל ומליצה וגומר. ברלין, שנת ועשית הטוב והישר לפ"ק. (תקמ"ח).

משלי אסף חלק שני יורה דעה לאחוז במוסר השכל וגומר. ברלין, שנת תקן משלים הרכה לפ"ק. (תקנ"ב).

זמירות

זמירות אסף חלק שלישי הכולל חמשה ספרים וגומר.
ברלין, שנת מזמור לתף תלהים בלו
גוים בנחלתך. (תקכ"ג).

דרב המשכיל מוהרר איצק סאטנאף היה פולוניה,
אשר הוציא את הספר הזה לאור ואשר בלה
לותו, העלים מעין הקורא שם המחבר, ולא הודיע לנו
אפף הזה הוא המעורר הקדמון אשר היה בימי המלך דוד
או אם הוא הוא אחר אשר כינה את עצמו בשם אסף לכוונה
מיוחדת. ולחזק הספק הזה בקרבנו כתב מהר"ל בפרושו
לפסוק הראשון בחלק הראשון: „אשר כן זה המלין לנו
יאמין כי הוא זה אסף בן ברכיהו המזכר בדברי הימים
יתכן שאחד המליצים בדורות האחרונים כינה את עצמו בשם
אסף על שם אסיפת המשלים והידיעות וכ"ו וקרא בן
ברכיהו על דרך השאלה כלומר בן שברכו יה." — וכן
כתבו בקצת הרבנים וכמודעה הנדפסת במחסף לחומש
ביבן תקמ"ח, שהרב ר' איזק אמר כי הספר הזה בן
כמאה וכן היה בכתיבת יד מאז ומקדם. ואולם כאשר נודע
להמבקר בידיעה ברורה ואמתית, לא המעורר הקדמון אסף בן
ברכיהו חברו, וגם לא היה ולא נמצא הספר הזה בכתיבת
יד מאז ומקדם, כי אם הרב ר' איזק הנזכר לעילה, ומלבו
יצאו הדברים האלה, ויכינהו בשם אסף על פי רשעי תיבות
איזק סאטנאף פולוניה. — ובגלל הדבר הזה לא הודפס
על פני הספר בשנת תקמ"ח מלות חלק ראשון, אף
שהדפיסו בשנים הבאים חלק שני וחלק שלישי, כי המחבר
לא נבזה ולא בן נבזה לדעת בשנת תקמ"ח אם יעזבו יולידו
עוד בנים בתקופת הימים או אם יעמדו מלדת. ולא זז
בלבד נודע למבקר כי אם גם זאת נודע לו בידיעה ברורה
ונכונה, שגם ההקדמה מן הרבנים, וההקדמה והשיר מן

יוסף לוצאטו, כולם מעבי לנבעות הרב ר' לוינק הנזכר
שם: הוא המחבר, הוא המפרש, הוא המתכים והוא
המהלל; הוא ולא שליח, הוא ולא אחר. על כן לא נזכר
בהקדמה יום הכתיבה כמשפט כל הקדמות, כי ירא לנפשו
כן כיום יודע; ועל כן נמצא בהקדמה אשר נחתם בשם
אחר לפף לוצאטו, פעמים ושלש המדבר בעבדו תחת הנוכח,
כי כתב העטיתיה, מצאתיו, משוחתיו תחת העטיתיה,
מלאתו משמתו, לין זאת כי אם במהירות הכתיבה שכח
המחבר את עצמו, ופיו הכשילו לעבות כזו.
והנה כל לוים לומר מעריס יודה כי לא טוב הדרך אשר הלך
בה מה"ר רפ"ל להמיר את שמו בשם משורר קדמוני הנזכר
בספרים הקדושים, משתי קבות. האחת, כי רע הוא
מנד עינמו בבגדו באחת, כי לין מדה טובה וגדולה מאהבת
האחת, וכבר הזהירו חכמינו וכעלי מוסר על זאת פעמים
רבות. ולין להשיב כי הדבר הזה מצער ועל מה בכך, לא
כן, האחת שוה בקטן כבגדול, ולין מדרגה בעניו
האחת. — והשנית מנד ההמשך אשר יועשך ממנו. כי
כאשר כודע רבים חקרי לב בעדתנו הלומדים בלבבם לין
חכמה ולין תבונה בילידי שכל דורות האחרונים, והכוזים
לחדשות אשר מקרוב נמחכה בכל מדע הן בלמודיות הן
בטבעיות ואשר לא ידעו אבותינו מלפנים וכימים הראשונים,
באמרם: אם לאת יהגו מדוש בקתרו מנגד דורות הראשונים?
הלא להם לבדם נתן ה' עיניים לראות כל אשר יהיה תחת
השמש! ואם כן ליפות אם כשים בפי לים קדמון, וכפרט
בפי לים אלהים קדוש יאמר לו, דברים הדשים אשר כולנו
רק על ידי הבחינה והבקיות בתורך הזמן, הלא לבחנו
כותבים לפני העוורים האלה המבשלה הזאת, ובחוק בלבם
הרעיון הרוח הזה, תחת המנוס אשר אליהו לטאטא אותו

במטאטא

במטלטל הממד. ורעה עוד מזלת בעיניהו תזוקת הגלגול ותהלה בלב המקבר בעצותו על עצמו שירים לאחר בהם מתהלל בלשון מדברת גדולות וילמר:

„מה אדמה לך מה אשוה לך איש תפלה
„אדמך לצאת השמש בגבורה לאור
„כי חושך כסתה מליצה וצחות אפילה
„ה' דבר ויקרא יצחק ויהי אור."

וכמה יצטדק הלוים לאחר יקוס ללמד לתלמיד מוקר השכל וילמר: (מ, י"כ, וי"ג) והמטים עקלקלותם הישר מעגלותם הדריכם בדרך צדקה ואמונה הורם נתיבות החכמה והאמת", וכמקוס לאחר (יח, ג" וד') „גם במחיר נעימות אל תמכור האמת למען כחש" לס הוא בעצמו מוכר הלמת במחיר נעימות בעבור טובת הכלס מה? וכמה יזדכה לוים לאחר יזהיר בני דורו על העבוס ועל הרחקת הגלוס בלמרו: (כ, כ"ח ולמ"ד)

„עקב ענוה חכמה ודעת, ותכלית גאוה סכלות והוללות, אם תהלה אותה נפשך התהלל ב"ה ואם רוממות התרומם בדרכיו", לס הוא בעצמו שוקק להתלס ורוממות עד מאוד? לוך לא יבוס ופניו לא יסורו כלאחר שר על עצמו השירים הללה? לוך יעלה על דעת משכיל להתפאר בלשון זה:

„צהלי ורוני יושבת סטאנאב
„כי גדל בקרבך נבון דעת רב ואב
„לו שוכני ארץ יתהללו בחכמיהם
„אז יאמרו באיים איש ואיש יולד בך
„ואליך יענו לאמור זה יולד בך
„כי ביצחק יקרא לך שם ביניהם:"

וכן

וכן ראוי לתפלה ולשבח בהקדמות ראשר עשה בשם יוסף לוקטו ובשם זרחיה, כאלו מוכח כל הימורים לפניו להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר לעלה ולקלס על כל דברי שירות ראשר כתב. ראוי זאת כי לפי כמו שאמרו חכמינו ראוי לדם קוטף וגומר, וכמו שאמר הוא בעצמו (כ"ג זין) ארבעה הם מצוקי ארץ ושנים נשואי נפש בל ישכנו יחד האולת והענוה, החכמה והגאוה. — עד כה דברנו ממשפט המחבר, ומעתה נשוים עין הבקורת גם על המחבר, ונתחיל מן החלק הראשון.

הנה אמת וכבון הדבר כי במצא בחלק הזה דברים טובים וכבוחים, ראוי מלילות נחות וכבדות, ישמחו לב הקורא. ולדוגמא נציגה פה ראוי מקראות. (ב כ"ו וכ"ז) הגבה מעלה וקנא משבילים גבהו ממך למען תחכם, העמק שפלה ונחם נענים שפלו ממך למען תתענג. (ג י"ו) העצל יכסה מערומי עצלותו באדר הבטחון. (ד ט) תורת אלהים תבער עצבי העינים ותורת אדם עצבי הלבב (יא יז ויח) לא תזרה חול על קיא צואה פן בלי דעת יהלוך עליו רעיך ויטנף את רגליו. (טו יח ויט) שמר רכושך מגנב תדע גנבתו ולא תדעהו, נצור לבך מגנב לא תדע גנבתו ותדעהו (כג כ וכא) חזיר עוזב גללו וחופש גללי צאת האדם, עוצם עינו משחיתותיו ועוין מגרעות רעהו. (לא ז — יא) מיום הוחל לקרוא בשם ה' רבו שומרי אמונים אשר דתיהם שונות אז צמחה האיבה ותפרח חמשטמה בבני האדם, וירבו חללי האמונה ויעצמו הרוגי דת, לא תוהו נוסדה להפר האחוה בין בני האדם, אבל להישיר עלילות מצעדי גבר כוננה. ועוד מקראות הדומים לאלה. אפס מחובות המבקר לבלתי

שלח

שלת פני לים במשפטו , ולכלתי הכתב תחת לשונו גם לת הרע אשר ימלא בספר הבקור , למען ידע הקורא בו להוציא יקר מזולל ולהבדיל בין הטוב ובין הרע . ולכן גם לכתבו לא נכתיב תחת לשוניו ולא נסתיר מעין הקורא כי רבו למאוד מקראות ומלילות בחלק הזה אשר בם תקין פעם כל משכיל ואוהב נחות , ורחוקים המה מאוד מן „נחות מן הנחות שדברו בם הנביאים" כאשר הגיד המחבר על פני הספר . כי פעם השחית תואר המשל בעבור הנמשל , ופעם השחית יופי הנמשל בעבור המשל ; פה הכניע במליצותיו מלות יתרות ללא צורך ותכלית רק בעבור שהמה כתובים כה במקרא כדרך בני ארצו , והתריך במקום ארוך לקצר , ופה קצר במקום שרוי להתריך ועל ידי זאת נקתרת כוכת המליצה ואין לה הבנה כלל וגם פעמים רבות מליצתו ומשליו נשתתות מאוד הן מפאת הרעיון והן מפאת הדבור , כי לא ירד לעומק יקר הערך של כל מלה ומלה , ועל כן לא הניח לותם על מכונם ובמקומם הראוי להם . ועל כל אלה נכתיב לתרותינו ומליצותיו בחלק הזה לעדה , למען הראות כי כניס דבריו .

(א ו) לתת יתרון והכשר לכל איש שורר בביתו . מלות שורר בביתו מוזגים פה רק בעבור שהמה כתובים במגילת לסתר . (יט) פקיד בוגד באדוניו קופץ יד מעני בוגד בה' . ובאר המחבר בפרושו פקיד מי שהופקד אצלו פקדון , לא ידעתי מאין לקח המחבר כונת המלה כזה ? הלוא גם פקיד יורה על המושל לא על בעל פקדון ולמה לא כתב בעל הפקדון כמו שמצאנו בעל פקידות בירמיהו לב , יג . גם לו יהיה כדבריו איך שייך מלת בחדוניו ? הלא המפקיד הוא החדון על הים אשר הפקד אצלו ? (כ"ב) מקור מים חיים . מלות מים חיים

מיותרות

מיותרות רק ליזכה דקרא קא נקיט וכן לא יעשה המעורר הקדמון אלא , או אחד מכבישים הקדושים .

(ב ח) במהלומות יכנע הגוף בחונף וחלקלקות ובת וכחת השכל הנפש באמת ובצדק . מלות רבות כלי הואר והדר , כלי קשור והכנה . כי כונת המליצה היא כמו שכתר , ,, אין פעל ההכרח פועל בנפש לאמת דעה או ,, לכוונה , כי אם יוכה איש מכה להאמין שלשה פעמים ,, אחד , יאמר בפיו על כך התכופה שהוא מאמין זה אך לא ,, יאמין זה אלפי כשכל וכ"ו . ואם כן מה למלת הגוף פה ? כי או שהיה לאמור במהלומות יכנע הגוף , ובתוכחת השכל הנפש , או במהלומות יכנע הנפש בחוכף , ובתוכחת השכל תכנע באמת ובצדק , כי אז יהיה דבר והפכו , זה לעומת זה . אבל כאשר המקרא לפניהו מלים בלי דעת המה (כ) ושבו העבים אחר הגשם והיו לאין . מה לאלה פה הלא אמבר דבר מחיל לבדו . ואולם גם פה בדרך כל בני ארצו הלך לצבור מקראות | מקראות מבלי פנות אל קדר כלה ואל הקשור ביניהם . (כב) בפסוק הזה אמר המליץ הזה כמתפלא הנה האיש מטבעו לעלות וחמים לרדת , והמתגאה עולה ויורד כאחד דהייבו רואה את עצמו בתוך המעלה ואת זולתו בתור המטה . — מליצה כזאבה ונפלאה לא תקולה בכתב לופיר ! המים יורדים למטה והמתגאה רואה למטה , משל דומה למשל , לא שמעתי משל כזה בכל משלי מגידים בפולין . (כה) ותבלית גאוה סבלות והוללות . המליץ המלין מלת אחרית במלת תכלית , כי הסבלות לא תכלית הגאוה היא כי אם אחרית הגאוה . (בט — לג) פה רצה המליץ לתרץ קושית הבן השואל לאיזה תועלת ברא ה' תכונת הגאוה בנפש בהיותו מגונה עד קצייהו ויאמר : לא תוהו בראך

ה' שוקק גאון ותהלה לתכלית נכונו בך. לך התשובה כאמרת מעל, כי תשובתו לישנה נכונה ואין מקוברת ומקוטרת עם השלמה. וכה אמר אם תהלה אותה בפשך התהלל ב"ה ואם רוממות התרומם בדרכיו וכ"ו ואם כן עדיין הקושיא במקומה עומדת למה ברח ה' תכונת הגלוה בכפש האדם? לכל אם כונת המלין בתשובתו להתהלל ולהתרומם בשורים על פני הספר, לו תשובה בלתי השיב.

(ג ז) רעיון נשגב ונפלא! העגל טומן ידו מהריונות ואומר שהוא בוטח ב"ה לכל אם הוא יאכל לחם וישתה מים, לו תגלה רעתו שהוא לישובו בעל בטחון, כי אם כדברי כן הוא היה לו לבטוח ב"ה שיבריאהו בלי מכילה ושתיה!

(יא) חסיד איש עצל בעיניו ברעתו יצדיק רבים גותני לחמו ומימיו. — לא ידעתי מאין ידע המליץ הזה, כל הידיעות האלה, למדור בלב העגל לדעת מה העולה על רוחו, לך השיבותי לי לבני כתשובות התלמוד על השאלה מנא ידע שיבא דמי פודגרת? מיבעית לימא קול ה' לירמיו, ומיבעית לימא מיבת הוי קיים בים. —

(יב) אדם לעמל יולד לעולל עלילות ברשע, והדמיק בכלורו, ברשע בטלטול. מה לו ולים לייסר בדוסק הזה! למה כתב בלשון דמשתמע לתרי לפי? פן יבוא אחר ויקח חותו כפשוטו ויים על המכבר דמים! והמכבר בעצמו לקח מלות לעולל עלילות ברשע במקום אחר בזה החלק כפשוטו, וכבר הזהירו חז"ל על ענין זה באמרם שכמים הזהרו בדבריכם. — (יג) בעד החלון ישקיף העוגי לבית החרוץ וכ"ו המשל הזה נמצא בספר משכנזי ידוע, וכוונתו לאמור, שאם גם יקרה לפעמים ע"י מקרה ובקה רעה עוגי מה בבית האיש החרוץ לא

יספה

יעשה לעצמו, כי ע"י תרומותיו יעזוב מהר לאיתכו הרחמן לא כן העבד אשר בנפשו ירד מטה ולא יוסף קום עוד. ממכס המחבר כפי אשר כתר לותו לאמור על בתי המרזח יפסק העוסי לבות בבית העבד אחת הכוסה והעיד על עצמו שלא הבין ענין המשל הזה כיפיו. (יח) ימלא הגרגות וכ"ו יעלה בם כל עשב לענה ורוש — מעולם לא שמעתי כי יעלה בגורן עשב לענה ורוש, כשדה פוריס ולא בגרגות. לך המלין מצא מקרא זה כתוב, לאמר הדר הוא להגיד פה, כי ליחזא דקרא הוא וכזה מתורן הכל. (כא) במנוחות שאננים. — לא ידע המלין שם שאננים על בוריו. כי לולא זאת איך יאמר שברכת ה' לא תגור במכוחות שאננים, אם ושלום! (כב, כה) גזר המלין שכל מוסב אחף יהלוך ואין שום להכה בעולם שתהיה סבתה להסבת הנאהב לבד. ואחכמו נאמר עליו מליצתו: כמראה המראה מנגה נגדה כן לב המחבר לאדם. —

(ד ג) לא תעשה לך פסל בלבבך — הוא הדבר אשר דברתי לא ירד המלין לעומק כוונת המלות כי אין לומר פסל בלב, כי אם בלב אבן והיה מן הראוי לאמור תמונה בלבבך (ב) מאומת כל צלם, וכן בפסוק שלאחריו מאומת דמות כל תמונה. — לו ידע המחבר מהומה מכונת מאומה לא כתב מהומת כל צלם לו מהומת דמות. (טו) כונת המחבר בפסוק הזה היא טובה, אבל לא המליצה כי היא מחוסרת הבנה כלל. גם אין להפסוק הזה קבור וקשור עם מה שלמעלה ומה שלמטה מחכו, כדד עומד פה בלי תוהר וכלי הדר.

(ו ד) ירוץ אורח מהלאה למרחוק. מליצה מחוסרת הבנה, כי ענין הלאה הוא הרחוק בעצמו (יט כ) פה

שכח המחבר לת תוכר המשל בעבור הכמשל, כי אמר אל תאירו מחשכים בשביב רקבון עץ, כי באור בוקר יזרח שמש יקדר ואיניבו, הלא בהכל יפלה פיהו, כי אם יתחילו עד אור הבוקר בודאי ל יאירו מחשכים, כי לז החושך הלך לו — גם מה היה מלת בשביב? לאכל האש באמר שביבי אש, לאכל לאכל רקבון עץ, איך שייך לאמור שביב? (כ) בעטלף השם אור לחושך וחושך לאור. יאמר נא הקורא אם העטלף משים אור לחושך? עיבי עטלף לא יכלו לרחות באור השמש, לאכל איך תשים האור לחושך (כג) בנער וכו' יחתק לחכו לענה ורוש ומי המרים. — איה הנער אשר יחתק לחכו לענה ורוש ומי המרים. בארץ לשכבו לא מצאתי נער כזה, לולי במדינת המחבר אם נמצא! גם מי המרים לא ידעתי פרושו.

(ז כא כב) החכמה תלבש קרעים ותתכסה צואים לעיבי הזרים למען יאמסו בה. אי אפשי לא האמבתי מעולם שהחכמה תעשה מעשה שטות כזה! לעשה יפה כהחכמה תהכסה צואים לבלתי יקמדו הזרים את יפיה. בודאי לו ידע המלין דרך הכשים לא כתב כזאת! גם אם החכמה תעדה כליה לעיבי מלחמה, ולפבי הזרים תלבים צואים הלא האשמה תלויה בה, אם תבוזה בעיבי הזרים, סוף הדבר גם המשל גם הכמשל הכל ורעיון רוח.

(ח ז — י) במילים בלי דעת העתיר פה המלין, יקוק הקורא בם. לבנות מעון וצבא רב לשבת בו, איך יתכן לאמור לבנות בבת רב? ועתה התהלכי לרגלי זהיי לפבי, שבי הפכיים כמשל אחד, אם היה תהלוך לרגל לא תוכל להיות לפכיו — גם תשובת החכמה, כעדרה מכל חכמה, אמרה אמצא חן, ובריך להיות

מצאתי

מצאתי כן; אמרה להנחיל אותי יש, אלא אמר
הפסח לה להכחילה יש? אמרה לעבוד עבודת עבדי ה'
למלא כל חפצם, הלא מזה לא דבר ה' מלומה עמה,
ורבות דברים לא יהיו לחכמה, אם לא שנאמר, לאחרי
שדמה המלין את החכמה לאשה, שם כפיה מענה תרוכה,
כמו שאמרו תשעה קבין שיחה ירדו לעולם וכו'.

(ט כג) אבל בגובה אפר — מליצה נאותה הזכוב בגבוה
לף! (כד) עצם מעצמה. גם בשם הזה לא ירד המליץ
לעומק כוונת המלה, כי לוץ יתכן לומר לרמות השעם
מהעצם (אזן וויז דאס וועזענטליכע מיהרר וועזן
זעהן) גם לא ישוכח לחבר השם עצם עם ניור מופשט
ומושכל, כי מלת עצם מורה על הפוכו על ניור גשמי
ואם רבים מהחוקרים שמשו כזה הלשון ויאמרו עצמות
הכורח, גם המה שגו וידברו דברים לא כן. ועל המליץ
הזה לשר מתהלל בלשונו שהיא נאה מן הנאות, מוטל
לשמור את פיו ולשונו מכל דבר רע.

(י ו) דבר קשר לו בפקוק הזה, ואחרי שאחבנו
אין לנו עסק בנקשרות על כן לא נוכל להכינו.
גם מעולם לא רמינו ולא שמענו שיהתום איש
אחד קודם ל"ם בשמלתו החדשה אשר יבשה בה, אולי
כוונת המחבר על ברכת שהחיינו. — (ב) וכי תתנדב
רוחך לכבם צואים וכו' רמו קשור נאה ויפה! כדיבורות
וכוכח כגדיים נותים! מה תעלוזנה כל הבשים הכוכבות
יענו ויאמרו כי כיוצא יקרא להם שם תהלה! — הוא
הדבר אשר דברנו בעבור הנמשל השחית תואר המשל. גם
לפי כוונת העניין נריך להיות וכי יש לך בגדים נותים,
הרב בנקש ו"ם ואחרי הכבם לא תתהום וכ"ו. (יא) כי

כבריא אולם, צריך להיות כי בנפשו כבריא חולם, כי לפי דברי המלין הוא שכי הפכיש, אם הוא בריא חולם איך ידרוש תרוכה לחליו? (יח) ללחום את כסיל — לכל אם ישב עם חכם ללחום, יחדיב נפשו? משבוע המלין בפסוק הזה טובות מכל לא דבריו.

(יא ג) למען כחש, אין לו הבנה כלל פה. (ו) נפש בסיל ברי חכמה אשר עשתה, המלין הזה מקשר רעיונות בפרדות וספוכות, החכמה בנפש בסיל! אם בנפשו היא לא יקרא לו עוד בסיל. (יא) יתרועע אף יצריח — ליעצת דקרת קת נקיט, כי מעולם לא שמעו שגרעין חזרע ירים קולו ויתרועע אף יצריח. (יט) לכבד קיץ נולה אין צריך כביר כח, כמו שאמר המלין, כי ישאל כח לנערות ושפחות ותגדפה לו.

(יב כ) מְשׁוֹרֵר צריך להיות מְשׁוֹרֵר כי כאשר כתוב פה, יומשך הפעל להכוסף שלפניו ויהיה הכוסף ס' משורר. (יח) או אז, מה למלת לו פה?

(יב) משל נחמד ממשל המלין בפרשה הזאת לא יכולה בכל משלי שלמה. ויאמר הכסילות תתקפש בכגדי החכמה, למען תתכבד ולא ידע הכסיל כי היא הכסילות רקיאמין כי היא החכמה ותאמר לו בכרות בריה לבלתי הלך אחר החכמה! הכי קרא שמה כסילות בעבור הסולת הזאת? כוודאי כך כיים המלין מבר זאת המליצה.

(יד ו) שמש ומגן וכ"ו המגן לא יאיר, רקמקרא כתוכחת.

(טו י) ולא יעצרך הגשם, הוסג פה בעבור המקרא הכתוב במלכים ולקרלות שתי מובות בעבין אחד. ולזאת

יקרא

יקרא נפש! (יו) שפת לא ידעתי תשמע. (כב) הלא המחבר דבר פה מגוכחי הדעת ומה המכפיס, ואם כן לזיך לומר על הגביהה כזאת ועוד לא תמצאנו? (כח) בחלום תכר המליץ המליצה הזאת.

(טז ק) היודע כל יגר האדם וכוזן תדרי לבם, כאשר עשה המליץ הזה, הוא יודע אם הבעל קנאה ותתעצל טוען ידו לקחת לוגר בחמד מרחוב קריה יותנחנו לא נדע. — גם ערבוב דברים יש בכאן, כי כונת המחבר לעורר על תכור הקנאה והקריצה, והלריך לדבר מקנאה לבדה. (א) כי יש אחרית לא ידעתי פרושו. (לא) המקרא הזה לומר דרשני. (לד) קשתותם, מי המה הרכים?

(יז ד) בלתי, נריך להיות כי אם. (בא) המקרא הזה לויכיחו על מקומו הנכון.

(יח) מה מאוד תצר מצחור תוכר המשל הזה בכללו. גם פרטיו לא ירצו כלל, לאמר רוח נדיבה תשאך לבוא אל היכל המלך, כון ש המשל ותכת המשל; לחזות כל נועם נחמד להשכיל, אם הוא יכול לחזות כל כועם מדוע לא יטה ימין ושמאל לראות מה כימינו או בשמאלו, ועל כן היה יותר טוב אם אמר לחזות פני המלך. — (בד) שיח לשממית וכ"ו פה קותר המליץ דברי עלמו, כי אם כדבריו פה כן הוא שתחנו בלמוד מהשממית תשר הוא ס' בעבורה לזכוב לעוף במעוכתה, מה לנו ולאריגות, הלא טוב להעצל תשר כפי מאמר המליץ הזה יכפה עצלותו בחדר הכטחון. ואולי לכוונה מיוחדת קתר המחבר את עלמו בשתי מקומות למען השוות ספרו לספרי שלמה, כאשר אמרו בקשו לגנוז ספר קהלת

מפני שדבריו סותרין זה את זה , כי כל תשוקת המחבר הזה לעמוד במקום הגדולים ולרחות בתור המעלה של הנביאים וממשלי משלים בימים הקדמונים .

(יט ט , י) היודע משפט בני ישראל במדינה אשר כה מתגורר בעת המחבר הזה , הוא יכול להכין הפסוק הזה על מכונו . ואם היה הספר הזה בכתיבת יד מאז ומקדם כמו שאמר מהר"ל לא יתכן הפסוק הזה אם לא שנאמר רוח ה' דבר בו . (יב , יג) מלימה בחמדה מאוד ! גן ירק לעומת בצעים , רמה זה מדש הוא ! (טו) משפת המלך , אך למותר הוא וכלי הכנה .

(כ ג) בעמק שוה היא עמק המלך . כתוב הוא למען השוות עם המקרא בחומש , כי אין לו מובן פה . (ד) ירא אשר . קשור המלימה בזאת בגד חוק הלשון , כי מחק הלשון העברי יכול לחר הפעל ירא מלת פן להורות הפקות הירמה , אבל לא מלת אשר . (ז) בתוחו ויאבד לא ידעתי פרושו .

(כו כ) יתרון הממלכה בכשרון ויושר אנשי הצבא . מה רב כח המליץ בידיעות מדיניות , כי הוא ידע שיתרון הממלכה רק בכשרון ויושר אנשי הצבא ! ולו היה ידע המלך שלמה מה שידע המחבר הזה לא אמר מלך במשפט יעמיד ארץ , כי אם מלך בכשרון אנשי צבא יעמיד ארץ . (ד) המלך יתן לאיש לחם חקו לא יוסיף ולא יגרע ! אמרו כי יודעי תעות הארץ , היה המדינה אשר מלכה יתן לכל איש לחם חקו לא יוסיף ולא יגרע ? אפס זאת קרות דובר משלים , לברוח מדיבות כרצונו ולהמליך עליהם מלכים כפי העולה על רוחו , ולכן גם המליך הזה ממליך מדיבות ומלכים כחפצו , לא כחפצנו . (יג יד)

משל

משל בחמר ובעים, ומי יתן וזדעתו! (כב) המקרא הזה
אומר דרשוני. (ל) וחיתו יער בטרף והאדם בעור.
להטרף לו להמזון נריכים גם החלש גם היכול, כי מה
שחמר יכול בגשם, הלא ידע כי הגשם הוא מזון ליכול?
ומדוע אמר בחיה לבדה הטרף ילמ. ואם יתשוב הנלחם
לחתית, איך יחמר שהיא בעזר? (ג) אם אפס די.
בחלום ידבר כי איך יוקשר החפץ עם די? (ט) תשים
לפי מקשום, לבלתי הרשר אחר המקרא הזה, כי ידעתי
שהמחבר הזה בקי גם בחכמת הטבע, ובודאי ידע כי כן
הוא כמו שכתב דהייבו אם כעלר המשגל אז העלה התשוקה
אל הלשון ופה דובר בבלה! גם בחכמת הרפואה הרחה
כותו ושופט ידו, כי כתב בבאורו לפרשה ל"ט, פסוק כ"ד:
כל הקרב אל השם כדה לא יבקש מחולי הנרפאים. — (בא)
ופני המלך לא תראה. נחוק עשה לי המחבר בפסוק
הזה כי אמר אם תרצה לרחות הוד והדר מלכות, אל תרחה
פני המלך! ולולא הקרבנו בבר יותר מדאי, הנגבו עוד
בהבה ובהבה, הן בפרשיות הבזכריס הן בפרשיות הבחיס,
להרחות כי בנדק אמרי פיבו. ואם יעלו הטוב והרע בכף
מאזנים ישקו יחד, בוודאי הכרע יכריע את הטוב. ואולם
טרם בחתום הבקורת הזה על החלק הראשון נעיר עוד
מוזן הקורא על דבר אחד בחלק הבזכר. והוא שים למחבר
הזה מלות אחדות אשר יקרות ואהובות בעיבו בל בך עד
שהכפיל אותם בספרו פעמים רבות לאין מספר עד כי
תגעל בפש הקורא אותם, ובכל זאת אמר המחבר בהקדמה
אשר עשה בשם יוסף לוגלטו „והמליצה בדת הנאות לין
„אוהב לבפול ולשבות מוכן אחד בשורש אחד פעמים ושלש
„בבפיל שוכח בחולתו ובלעג לשון אין בזיה" הא לך בחה
דורש ואין בחה מקיים! ומחלות החלה בניב פה לדוגמת

מלת עלילה וכן מלת אז וכן רק בון עץ הכלמריס
וכנגים עד לין סוף . וכפרט מלת ערובה, הנמצאת
כבר בשאר הכוריו כהנה והנה , נעתקת גם פהיותר
מארבעים פעמים , ועלהרוב אין לה מוכן כלל , ועל
כן לנכנו כאמר במלינת המחבר .

הָעוֹף יְבַר בְּנוֹצָתוֹ
וְהַמְּלִיץ בְּמְלִיצָתוֹ
אָז תִּגָּלֶה עֶרְוָתוֹ
כִּי יִקַּח עֶרְבָּתוֹ

מהר"ר יואל סירילו
היימן .

(הממשך במחברת הבאה)

ב

כתב יושר להגיד לאדם ישרו , אוש אוש לפי לשונו
כו' כשבת וכתוב יושר לפ"ק (תקמד')

כבר כודע ביהודת , כי כאשר הוציא הרב המפורסם
השלם מו' נפתלי הירץ ויזל ז"ל את ספרו דברי שלום
ואמת בשנת תקמ"ב , אז קמו רבים מרבני פולוניא לשפוך
בוז וכאלה על דברי הספר הזה ומחברו , אותו דמו להכריח
ואת ספרו היקר אחריתו גם שרפו . וראם המקנאים הו'
הרב אב"ד דליסא , והמבקר ראה דרשתו אשר דרש בשבת
הגדול בשנה ההיא . ואין קנה לחמת אף אשר הטיח
בדרשה ההיא . ולמען לא ילאה הקורא כרוב קלומותיו
וכרוב דבריו , נביא רק תחלת דבריו וסופם וכה אמר .

„תמה

„תמה מכבי מאד ולבבי יתך ממקומו התך העיון לוית רשע,
„בפניו לוית הבעדר חכמות הבשגבות, לבל
„שדרי לשון עברי ופשוטו של מקרא עם פירוש במושכלות
„ראשונות, ואין לו חלק ונקלה בלמוד עומק התלמוד
„ראשונים תורה שבע"פ עדות ה' חקים ומשפטים, רחמות
„לחויל חכמות החלה, וחכמות מה לו היתך יעיז פניס
„לומר שכה בתחכמה ובזית עצה לפני מדיבות יקרות
„מלאות חכמי לב ומבוני מדע ויודעי דת, לוית לוית משולל
„מכל מוסדת המדע יבוא ללמד סדר הלימוד ולהורות דרך
„לעשם ה' הלה ואת המעשה אשר יעשו, ולהלקס ביעקב
„ולהפיצם בישראל, החלש יומר גבור לבי, שחוס עיך
„יומר לכו לרגלי, תורה לכם הדרך, רש ונקלה יומר
„לבו לחמו בלחמו ואין לחס בביתו כו'. וסיום הדרשה:

„ואתם רבני בל"ג דפה לחם עידי כי בבואי הבה לא
„חניתי לחת הסכמה על ספרו יען וביען לוית
„אשר בעור וריק מחכמת עומק הגמר' ורחשונים לין זה
„בכלל חכמי ישראל, ולא יכלתי לעמוד בדבתי מגדל
„מפניכם בחמרכם הלא לא ינמח ממכו לא דין והורחה,
„פיתתני ואחת ובתתי הסכמה על ספר יין לבבון, לף
„גם רחה לוית רוח ה' דבר בהגאון חב"ד דק"ק פרחג
„במכתבו על ספר יין לבבון התנה במכתבו בזה"ל, בתנאי
„שלא ינח ממבהגו שכל דבריו בבויים על לוימת הורתבו
„הבגלות והמקובלות מגליבו דור לחר דור מימי התבחים
„ולומרחים, פחד פחדבו ויחתבו ואשר יגורבו יבוח לבו
„לכן הקשיבו אלי, ל תפבו ל אלילי דבריו, ל מליבותיו
„אשר יפרוש רשתות לרגליכם ולרגלי הילדים". ראו
„בח בחמלת ה' עליבו שחמו מסתופפים בצל בנפי השר
„הדובם יר"ה והוח מגן עליבו לבל בקור מחמובתיבו ועזוז

„דהיבו

„דתיכו ס"ו, ולהגות ולהעמיק תס"ק כמה וכמה גדולי הדור
„יוצאים מכאן (ליקא) לאור כתקבלו לרב מכ"ד בקהלות
„גדולות במדינות מסכנו כעז"ה (ע"ל כעו"ה) ומהם לאור
„יכולים לעמוד בהיכלי מלך (כוודאי כוונתו על מה שדרשו
„המכמים על פסוק לאור כה להם לעמוד בהיכלי המלך.
„דכיהל ס' כי לשון וספר לא למדו) עפ"י כמוסיפין ודרך
„ארץ (מעכין זו פריעת דרך ארץ כמה שכאמר) הרמוז
„לפי כבודם וכו.“ —

ועל דבר הריבות הפלה דברי החלומות ושעקתם הכה
דבר לחד מגדולי מכמי ישראל! הספר הזה כתב
יאור, מעט הכמות ורב החיכות מכו ממתקים וכלו מתמדים
מהחל ועד כלה. ישמח לב הקורא להגות בו, במצאו
בו דברי חפץ, היך ינא המחבר לעמוד לימין דלקת הרב
בעל דברי שלום ואמת, ולהפך בזכותו נגד המתקוממים עליו.
ענין הספר ותכונתו: המחבר הזה לאור הכיר הכסם
השלם הכ"ל, תומו לדקתו ויושר לבבו מעודו ועד
עתה, התפלא והשתומם לשמע מזכו לת הכוז לאור שפכו
עליו רבבי פולין. ויתן ל לבו לחקור ולדעת מה הלף
ומה הרוי. ויחפץ היש להגיד לו דבר מהמריבה, בקטן
הקל, וינו ויכוח לפניו לאל מהמלמדים (וכוודאי הי' לאל
מתלמידי הרב המריב הכ"ל) ויתמרמר בחמת לפו על ספר
דברי שלום ואמת ומחברו. ושאל לומו כמה לשם כעל
הספר כדבריו? השם ספר תורת ה' ת"ו ומצותיה, או
הסרס דבר מיסודי התומה? (שם כב) ועל מעכה
המלאך כי לא על הלה יתשימוכו ולא פשע על לחת מהכה.
ויאב המחבר וישם ל התהול פניו, ושאלו שכית בחדוד ע"ל
התול (תירגום) „ השם בעט תלולה במהגיגים הטובים
והישרים בקבוב הכפרות בערב יום הכפורים, וכהכלת

המן

המן כעת כפורים לו בלילת רוח הכבש וכרוב ותמרי
וירקן כרוח הבשר, לו התיר לאכול לגוויס כיום הושענה,
לו דרש לעם כי לין חפץ לפל בשתי שערות לבנות יוצאות
בין מעברתא לקניצה, לו כפר (סם מלסוכיר) בסדר
הבעבועים בלובב כו'? ולולי דבר סרה על הניסים
הידועים לכל בני הגולה, כאותם שעשה מוהר"ר לוי
בהזמינו את הקיסר רודלפוס למשתה, ובהזכרת הסם
הוריד בירה מן השמים, לו כפר בגולם שעשה מוהרר
כפתלי זצ"ל לאחר שפרו עודבו טמון ובנוו (בק"ק פוזנא), לו
לולי הצילו לבו לפטול דופי בפגולות הידועים, שלי לפפר
להקיר עין הרע בגחלים עמומות ובלחם וכ"ו (שם). ועל
השאלות החלה הציב המלמד הדובר למחבר „לדוגי! לבל
גם בלילה שלח ידו, כמבתבו דם"ו פרק ה — ולא ילמיבו
עוד לעזיבות בציים טפלות — בו'" (שם). והטיח עוד
שם בדברים להאשים את הספר על אשר בתוב בו ללמד את
בערי בני ישראל מקרא ולשון עברית על קדוש הדקדוק.
בי בזה יגיע בזק רב להמלמדים בלם בי לא ידעו דבר
מפי' המקרא ומדקדוק.

ובראות שמחבר בא הלים המתלוצן הלזה חויל חסר
תבונות מלעיס הספר על לא דבר, ויעזבהו
בלי מענה, במאמר החבם אל תען בסיל וגו'. ויפן
אל אחד הגדולים לשמוע מה גם בפיו, לולי יגיד הוא לו
דבריס של טעם, ובדברו עמו על לודות הספר, ושמע
בל תלוותיו בי גם המה הבל ורעות רוח, אז הבין המחבר בי
דברי שלוס ואמת נדקו יחדיו בנדקת מחברם, ועל לא
דבר שפבו עליו בוז, ויחס לבבו-בקרבו, להגיל בפס
נדיב ממתקומיו אשר קמו לבלעו תבס. ויאמר אם

תבינהו

מכיונו הדברים בהויתן, יוסיף עוד שנוי לומר, כי כבר
לבו קונה בחולת הדרישה, ועיניו משכו מרחות את הסמת.
ויועץ המחבר את לבבו, וילך ויעשה גם הוא כערמה
והסב כוונת הספר דברי שלום, מדרך הפשוט לבאר לותם
עפ"י חכמת הקבלה וחידות נסתרי המרכבה דובר בסם,
כי הוא ידע לב בני עמו, כי כל מאמר זר וכל דבר רחוק
אשר יאמר עליו כי הוא זה קוד כמוש מסודות הקבלה אף
אם לא יבינו ממנו דבר ישימו ידם למו פיהם והחרש יחריש
ולא יהרהרו לחריסה, וכל אשר וגדל הזרות יותר יעשה
להם בחמדם לליהם הרי זה קוד. ולא יפלא בעיניהם
מאומה ולא יקשה להם דבר, כי אלו הכינו לא הי'
קוד. — וילך המחבר בכח התחבולה הזאת להגיל עשוק בקי
מיד עושקיו חנם, לקויים עבה בגיל בחולתו. ואפשר
בידו הגליח כי כאשר שמע הגדול ההוא פירוש מאמר אחד
עפ"י קוד וכמה וכמה רמזים וקודות רמוזים בכל מלה
ומלה מספר דברי שלום ואמת, אז נפקחו עיניו, וידע כי
ערום הוא מחכמה הזאת, והצדיק את הצדיק, ולא רצה
עוד להרהר אחריו, ויבקש כפרה על אשר דבר תועה על
ה' ירוחו נאמנה. זהו תוכן ענין הספר, ויהי למותר
אם נעתיק הנה כל דבריו הנאמרים בו, אחרי אשר זכינו
לרחותו כלו כדפום אשר ילא לאור. וכל ה' משכיל אשר
מלא לבו רוח חכמה ודעת, ישים עיניו ולבו להגיעו ולקרות
דבריו שלמים ונאמנים ונחמדים ושכלה אין קצה.

מחבר הספר הזה נעלם מעיני הקורא, כי לא הודיע את
שמו בשער ספרו, אך המבקר ידע לותו, כי
הוא גדול מגדולי הדור והוא הי' רב וגאון ואב"ד וחכם
גדול כי"ב. והוא חבר הספר הזה בעת המחלוקות, ולא

ניתנו להכניעו לדעתם כל ימי חייו, *) כי ירא לנפשו פן כחרס ינצו לקראתו, כאשר עשו לו כבר בספר לאחר לאשר חבר ג"כ למען לתכנת החמת. כי ליפה נקי דובר אמת בלבבו וימלט מחמת הבוקעים נקמת שוא, לאשר בשיבתם זכו' לך עתה כי גוע הנדיק, ובלבך אל עמיו בעיר לונדון הכירה, וגדול הכבוד לאשר עשו לו במותו יותר מבחייו, כי רבתי בדיבי ישראל, וגדולי וחכמי העמים הלכו לחרי מטתו בכו ובפדו עליו הוי לדון והוי הודו, ויקבר בכבוד גדול כמוה לא נראה, כראוי וכהוג לאיש גדול כמוהו. והיתה נפש הצדיק צרורה בצרור החיים ולקורותים יבעם ועליהם תבוא ברכת טוב:

ד — א.

תולדות הזמן

א

זה כשלשה חדשים והקול נשמע בחגרות מגידי חדשות הנקראים בפי לייטונגען לאמור: בארץ אויסטאזיען התלקחו יחד רחבי וגשילי עדת בני ישראל בכל מקום מושבותם לשוס עיכם ולכם על המצות התוקים והמשפטים הכתובים בתוכיכו, ולהקל מעל שכם עם ה' המשא אשר יכבידו כפי הטוב בעיניהם להקל מפאת המקום והזמן

---

*) והפרט הכתוב בשער הספר **וכתוב ישר** (על מכין תקמד) בודאי הוא ט"ס, וצ"ל כך **וכתוב ישר דברי אמת** לפק (מכין תקכד).

והזמן, וכבר החלו לעצות ולגזור לומר כי לא יהיה עוד יום הכפורים יום שבתון מקרא קודש כי אם יום הרחמון בעצוב ועוד דברים כאלה. החכם כל היום משכיל לא שעה כלל לדבר כזה אשר יגע מבטן היום מהתל ומשחק, וידע כי עקר הם דוברים, כמאמר ק"ל הרוצה לעקר ירקיק עדותו. לך בכל זאת תעקה נפש לכעוס לחדים לדעת הדבר על מכונו ושלמו לגדות לרבני ליטהליען לשמוע מפיהם תוכן הדבר. וכן עשה התורני ר' כרוך ייטלע מפרהג, וזאת תעודת לחד מדייני דק"ק מלכטוח על ר' כרוך הנזכר, אשר שלוחי הליכו מיד לחיו המשכיל ר' יהודה לחלקה כיעקב ולספינה כישראל.

מאנטובא כיום כ' כ"ד לחודש החכיב שנת תק"ן עולם לפ"ק.

יהא שלמא רבא מן שמיא לחתיא מכיכייא זו היא שופה זו היא כיפה על רקע יו"ה כן לחתי גם בר"ך יהיה בכבי מזוכי וקיו חב וכבו שרשו לת החודש מקרחי קודש.

לזאת יקרד לבי לך יאמין כי יקופר בדבר הזה אשר אין לו שחר כי כשאתה התועבה הזאת בישראל לשלות יד במעוז ה' זה משה הלים לתורה ולתעודה, ולחלל שר קודש כי יחפלו דברים אשר לא כן נגד ה' וכנד משיחיו רועי ישראל. חלילה לבו ממנו למרוד כ"ם להתיר את החקור, דעו ליפות כי העלים הזמניות שקר הם דוברים כלו עושה שקר מרחשו ועל (ועד) רגליו אם להליכה ואם למעשה ולא דברכו ולא עלה על לבכו להקהל כלל וכלל הנה כי כן כזו וכזה העלים בודים מלבם לא תחמכו כי לא יחמכו דבריהם.

את הדברים והחתת החלה יודיע ככודו לרבים ולכל חכמי ישראל אשר בגלות החל הזה כי כגון דא צריכא לתודועי

לקדש

לקדש שם ה' הגדול המחולל בגוים כי לא יחליף האל ולא
ימיר דתו וברוך המקדש שמו ברבים.
כלו עיני מיחל לאלקי יגיל עבי משוש לישועתו תשועת
ישראל ויהפוך ל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה'
ועבדוהו שכם אחד.

העומד לשרת פה לפני ה' אלקיכם
הצעיר יקותיאל מיים כ"ב הלל הכהן ז"ל.

ב
ב ע ר ל י ן

ביום ד' כ"ב לחודש חשון התקנ"ו לפ"ג נסע ה' המושב
לאיש יקר הערך החכם והמהנדס המפורסם מוה"ר מורי ורבי
אברהם קאסל בעיר הזאת. איש צדיק תמים היה בדורותיו, בחכמת הנדסה
וגמעו הטוב נודע בשער בת רבים, כי לאחד היה לאברהם
בידיעות הלמודיות וההנדסה, וכל שומעיו התפלאו על
חכמתו בעיון הזה. ימי חייו היו חמש ושבעים שנה,
ועליו יאמר כאשר כתוב על מות אברהם בן עזרא,
ואברהם בן חמש שבעים שנה בצאתו מחרן;*) ויאסף אל

*) בדעתיכו לפתח מורת האיש הנכבד הזה פתוחי חותם על
ידי חומן חכם מעדתיכו ולחלקה לחתומים על המשפך
בצאת מחברת הרביעית מהכרך הזה לאור במחיר 4
גרושן. וכל איש זולת החתומים לשר יהוה לקחת המורה
הנזכרת יתן מחירה 12 גרושן. ולכן תנקנו מבקשים
מן המתעסקים שיודיעו לנו מי ומי מן החתומים לשר
כפשו חשקה לקחת המורה ה"נ, למען נשלח לותה לידם
בעת שלוח המחברת הרביעית לשר תודפס בימים לא
כבירים. דברי המאספים.

מצבת יוסף

לזכרון ריענו

יוסף בר"ה ברן

ז"ל

חבר לחברת שוחרי הטוב והתושיה

לעזר הלך למנוחתו כדמי ימיו, בן ארבעה ועשרים שנה ביום ט"ו לחדש תדרשבי תקכ"ח לפ"ק. כל ימי חייו מיום דעתו למקום ברע ולכחור בטוב היה שוקד על דלתות החכמה ללמוד וללמד, כי חכמו ה' דעה וביכה והשכל, ולב טהור ברוך לו חלקיס להרבות טוב בקחיו, לעזרס ולקמכס בנפשו ובמאדו. כי מלבד לעזר פזר מהונו, לעזר ברבו בו ה', לבערי הביונים, לעזר מלחס לבס להשלים בפשוחס במדות ובמוסרות, בחכמות ובלמודיות, התחמן גם בנפשו לתת להס לקח טוב להדריכס בדרכי יושר ולהביכס במדע, בידיעות הלשונות בחכמת המדידה, ובתכונת הארץ וגלילותיה והרבה כאלו. אך מעופס התמדתו בעיון ובלמוד הרבה, החלים גיון ויחלה בחולי השדפון וימת. רבים ספדו על העדר כלי יקר כמוהו גם לבבו פתנחס כי לוקח מאתנו ריע משכיל וחבר נאמן, וכי נכרת עץ עושה פרי לספריהו המחסף הרבה חכמה ומוסר בתוך אחיהו אך זאת נשיב אל לבבו על כן נוחיל. לעזרס כי השלים חקו בימים מעטים וימת זקן בימי עלמיו: ועתה עדה המבכה הזאת, כי כיקרתו לנו בעודו מתהלך בתוכנו, כן יקר הוא לנו אף לאחרי הפרדו ממנו, זכרו לא יסוף מתוכנו ולזכר עולם יהיה לדיק.

ונקונן

וקוכן עליו את הקיכס הזאת:

צַר לָנוּ עָלֶיךָ אָחִינוּ יוֹסֵף
כִּי בִּנְעוּרֶיךָ מִמֶּנּוּ נִפְרַדְתָּ
וּבְחַבְלֵי הַמָּוָתָה גֻּלְכַּד גָּלִיתָ
אָבִן זִכְרְךָ בֵּינֵינוּ לֹא יֵאָסֵף
עֲמָלָה הַרְכּוֹת רֵעָה בֵּין אַחֵינוּ
וּמַדָּע הִנָּחַלְתָּ לִבְנֵי עַמֵּינוּ
חֻקּוֹקִים לָעַד עַל סֵפֶר הַמֵּאָסֵף

תקוני הטעות

צד	שורה	תחת	קרא
רכג	יב	זאת	זאת
רכז	ט	כשפה	כשכה
—	—	כעל	ועל
רלו	ג	בהערם	המעמר
רמא	כ	יכווהו	יכזוהו
רכ	כה	רקיס	רכיס
רכב	יב	המקיולים	המקרונים

גד קקו ג"ל קטו וגד קכז ג"ל קכח.

לוח המכתבים

		צד
קורא בספרים . מכתם	י — ל	קפב
תפלה על השלום	—	קפג
האביב	אהרן פאלאק	קפז
תהלה לדוד	ר' הירץ וויזל	קצ
שיר ידידות	י — ר	קצא
שמנה מכתמים	י — ל	קצב
גמול המשקר מכתם	יהודא בן יונה	קצד
שלשה מכתמים	מרדכי ראך	קצה
אגרות חכמה (המשך)	מ — ס	קצו
שיחה בארץ החיים (המשך)	ע — ל	
מאמר המלואים	יוזל פיק	רכט
בקורת ספר אסף	הימן	רנא
— — כתב יושר	ד — א	רסו
תולדות הזמן מנטובא		רעא
— — ברלין		רעג
מצבת יוסף	י — ל	רעד

Breslau, gedrukt in der K. Pr. priv. Graßischen Stadt = Buchdruckerey.